

Janne Koski

**HAKEUTUVAN KIRJASTOTOIMINNAN KEHITTÄMINEN
YLIVIESKAN KIRJASTOPALVELUISSA**

**HAKEUTUVAN KIRJASTOTOIMINNAN KEHITTÄMINEN
YLIVIESKAN KIRJASTOPALVELUISSA**

Janne Koski
Opinnäytetyö
Kevät 2023
Kulttuurituottaminen ja luova
talous (YAMK)
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kulttuurituottaminen ja luova talous (YAMK)

Tekijä: Janne Koski

Opinnäytetyön nimi: Hakeutuvan kirjastotoiminnan kehittäminen Ylivieskan kirjastopalveluissa

Työn ohjaaja: Pekka Isomursu

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: kevät 2023

Sivumäärä: 62 + 8 liitettä

Opinnäytetyön aiheena on hakeutuvan kirjastotoiminnan kehittäminen Ylivieskan kaupunginkirjastossa. Hakeutuvaan kirjastotoimintaan kuuluu kirjastoautotoiminta, kotipalvelu sekä siirtokokoelmat. Tutkimus tehtiin, koska Ylivieskan kaupunginkirjaston kirjastoauto on ollut toiminnassa pian 20 vuotta ja uuden auton hankkimisesta päättäminen on ajankohtaista lähitulevaisuudessa.

Aihetta lähestyttiin kuvaamalla Ylivieskan kirjastopalveluiden toimintaympäristö ja toiminnan taloudelliset raamit sekä luomalla katsaus kirjastopalveluiden hakeutuvan toiminnan kehityskulkuun kansainvälisesti, kansallisesti sekä paikallisesti. Tämä osittain menneisyyteen katsova tutkimusote toimi taustana palvelujen nykytilan hahmottamiselle ja toisaalta antoi näkökulmia työhön, jossa palvelut pyritään edelleen kehittämään tulevaisuudessa asiakkaiden parhaaksi.

Tutkimusaineisto koostui kirjallisuuslähteistä ja Ylivieskan kaupunginarkiston materiaalista sekä lehtileikkeistä. Lisäksi tehtiin kyselyitä kirjastoautotoimijoille ja palveluiden käyttäjille, sekä puhelinhaastatteluja kirjastotoimijoille. Tutkimusmenetelminä käytettiin haastattelujen sisällönanalyysia, palvelumuotoilua, Benchmarking-menetelmää sekä PESTEL- ja SWOT-analyysia.

Tutkimusaineistosta saadun tiedon avulla kuvattiin aikaisemmin käytössä olleita ja nykyisin olemassa olevia kirjastopalveluita. Tutkimustulosten tavoitteena oli selvittää hakeutuvien palveluiden nykytilaa ja auttaa kehittämään toimintaa tulevaisuudessa. Asiakaspalautteen ja Benchmarkkauksen tuloksena keväällä 2023 Ylivieskan kirjastoauton palveluvalikoimaa on muokattu ja toimintoja lisätty.

Opinnäytetyössä selvitettiin kirjastopalveluiden ja kirjaston hakeutuvien palveluiden kehitystä sekä palveluiden kehittämistä huomioiden toimintaympäristön ulkoiset ja sisäiset muutokset sekä kirjaston toimintaa ohjaava lainsäädäntö ja strategia. Tutkimusaineistosta koottu tieto toimi pohjana Ylivieskan hakeutuvan kirjastotoiminnan palveluiden kehittämiseksi ja tutkimus osaltaan mahdollisti jatkuvan kehitystyön tulevaisuudessa.

Asiasanat: kirjastot, kirjastoautot, kotipalvelut, palvelumuotoilu

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Cultural Production and Creative Industries

Author: Janne Koski

Title of thesis: Development of the mobile library services at Ylivieska library

Supervisor: Pekka Isomursu

Term and year when the thesis was submitted: spring 2023

Number of pages: 62 + 8 appendices

This research examined the development of the library services in Ylivieska, specifically the mobile library services. The aim of the study was to develop the mobile library services in Ylivieska. In this study, the functional and economic environment of Ylivieska city library was introduced as a background of the thesis. Some library and mobile library services from the past were also described - internationally, nationally and locally - to give a perspective to the development work in the future.

The development of mobile library vehicles was introduced in this study. Modern mobile library vehicles were also examined by the means of service design as well as in terms of the variety of services and service products they may offer. Three different customer profiles were illustrated to describe the potential users of the mobile library services.

As the result, this study aims to improve the process of mobile services production. The focus of the research was to develop the mobile library services of Ylivieska city library by analysing the data and using different methods. The research material used was published literature, municipal archives and newspaper articles. Some interviews and enquiries were also made and analysed. Service design, Benchmarking, PESTEL- and SWOT-analysis were used as methods.

Keywords: libraries, mobile libraries, home library services, service design

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	YLIVIESKAN KIRJASTOPALVELUIDEN TOIMINTAYMPÄRISTO JA TALOUDELLISET RAAMIT	8
	2.1 Ylivieskan kirjastopalveluiden budjetti	9
	2.2 Ylivieskan kirjastopalveluiden kokoelmapolitiikka	11
3	YLIVIESKAN KIRJASTOPALVELUIDEN PALVELUTARJONNAN KEHITYSKULKU	13
4	KIRJASTOAUTOTOIMINNAN SYNTY MAAILMALLA JA SUOMESSA	16
5	KIRJASTOAUTOTOIMINNAN KEHITYS YLIVIESKASSA.....	21
6	KIRJASTOAUTON PALVELUMUOTOILU	26
	6.1 Kirjastoauto tilana ja palveluiden mahdollistajana	26
	6.2 Tarinatoukan suunnitteluprosessi	35
	6.3 Monitoimiauto	36
	6.4 Kirjastoautojen nykyiset palvelut	37
	6.5 Ylivieskan kirjastoauton palvelukyselyt asiakkaille	38
	6.6 Yhtenäistetty laina-aineisto ja Tarinatoukan laina-aineiston sijoittelu hyllyissä.....	41
	6.7 Aikataulun vaikutus Ylivieskan kirjastoauton palveluiden järjestämiseen	44
	6.8 Asiakasprofiilit	44
	6.9 Ylivieskan kirjastoautotoiminnan SWOT-analyysi.....	48
	6.10 Ylivieskan kirjastoautotoiminnan PESTEL-analyysi	50
7	KOTIPALVELUSTA KIRJAT KOTIIN PALVELUKSI JA YLIVIESKAN KIRJASTOPALVELUIDEN SIIRTOKOKOELMAT	52
8	POHDINTA.....	55
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	63

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on Ylivieskan kirjastopalveluiden hakeutuvan kirjastotoiminnan kehittäminen. Työssäni kuvaan kirjastopalveluiden menneisyyttä ja selvitan palveluiden kehittämistä jatkossa. Aihe on kiinnostava ja ajankohtainen koska Ylivieskan kaupunginkirjaston nykyinen kirjastoauto Tarinatoukka on tulossa käyttökänsä päähän. Laki yleisistä kirjastoista edellyttää, että kirjasto peruspalveluna on yhtäläisesti kaikkien kuntalaisten saavutettavissa (Laki yleisistä kirjastoista 2023). Ilman kirjastoautoa kirjaston saavutettavuus olisi Ylivieskassa vaikea toteuttaa. Kirjastoautotoiminnan ohella hakeutuviin palveluihin lukeutuva kotipalvelu parantaa myös osaltaan kirjaston saavutettavuutta. Ylivieskan kaupunginkirjastossa kotipalvelun prosessit ja tehtäväkuvat ovat olleet opinnäytetyön valmistumisen aikana niin ikään päivityksen tarpeessa. Tämän vuoksi nimenomaan hakeutuva kirjastotoiminta ja toiminnan kehittäminen herätti tutkimuskohteenä mielenkiintoni.

Näkökulmaa aiheeseen haen kuvaamalla kirjastopalveluiden varhaisia toimintavuosia kansainvälisesti, kansallisesti sekä paikallisesti taustaksi sille toiminnalle, johon on tultu tai jota kohti tulevaisuudessa ollaan kulkemassa. Opinnäytetyössäni kuvaan Ylivieskan kirjastopalveluiden kehitystä vertailemalla ensimmäisen kirjastoauton hankintavuotta 1974 ja nykyhetkeä. Työn tavoitteena on kirjaston palveluiden edelleen kehittäminen erityisesti kirjaston hakeutuvien palveluiden näkökulmasta.

Tutkimusaineistooni lukeutuu kirjallisuuslähteiden lisäksi Ylivieskan kaupunginarkiston materiaalia sekä Suomen kirjastoautotoimijoille tehtyjen kyselyiden vastauksia ja puhelinhaastatteluita kirjastotoimijoille. Tutkimusaineiston valossa pyrin kuvaamaan niin menneitä kuin olemassa olevia palveluita, jotka toimivat pohjana Ylivieskan hakeutuvan kirjastotoiminnan palveluiden kehittämiseksi tulevaisuudessa. Tutkimusmenetelminä käytän palvelumuotoilua, Benchmarking-menetelmää sekä PESTEL- ja SWOT-analyysia.

Luvussa 2 esittelen Ylivieskan kaupunginkirjaston toimintaympäristön, budjetin ja kirjaston kokoelmapolitiikan. Tämä selvittää ja kuvaa tutkimuskohteen toimintaympäristön ulkoisia ja sisäisiä toimintaedellytyksiä huomioiden kirjaston toimintaa ohjaavan lainsäädännön ja strategian. Tämän jälkeen luon katsauksen Ylivieskan kirjastopalveluiden palvelutarjonnan kehitykseen.

Luvussa 4 kuvaan pääpiirteitä kansainvälisestä hakeutuvan kirjastotoiminnan historiasta sekä kirjastoautotoiminnan kehityksen alkuvaiheista Suomessa. Tämän jälkeen tarkennan näkökulmaa Ylivieskan hakeutuvien palvelujen kehityksen kuvaukseen. Esittelen Ylivieskassa käytössä olleet kirjastoautot tähän päivään saakka alkaen vuodesta 1974, jolloin Ylivieskan kaupunginkirjaston ensimmäinen kirjastoauto hankittiin.

Luvussa 6 siirryn tarkastelemaan kirjastoautoja toimintaympäristönä; kuvaan muutamien Suomessa käytössä olevien, erilaisten kirjastoautojen ominaisuuksia sekä niitä palveluita, joita nykyaikaisissa kirjastoautoissa voidaan tuottaa. Tämän jälkeen selvitän Ylivieskan nykyisen kirjastoauton tarjoamia palveluja sekä palvelutarjontaan ja sen kehittämiseen vaikuttavia tekijöitä. Palvelujen kehittämisen tueksi olen hahmottanut kolme Ylivieskan kirjastoauton palveluja käyttävää asiakasprofiilia.

Tutkimustulosten on tarkoitus selvittää hakeutuvien palveluiden nykytilaa ja auttaa kehittämään toimintaa tulevaisuudessa niin, että palveluja voidaan tarjota ja kehittää asiakkaille joustavasti ja tehokkaasti huomioiden käyttäjien jo olemassa olevat sekä jatkuvasti uusiutuvat ja muuttuvat palvelutarpeet. Tutkimuksessa on dokumentoitu kirjastoautoja koskevaa uutta tietoa haastattelemalla Ylivieskan kirjastoautoissa työskennelleitä henkilöitä. Tutkimuksen on tarkoitus mahdollistaa tulevaisuudessa jatkuva kehitystyö.

2 YLIVIESKAN KIRJASTOPALVELUIDEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TALOUDELLISET RAAMIT

Palveluiden kehittämisen kannalta on tärkeää tuntee toimintaympäristö, jossa toimitaan. Ylivieska on reilun 15 000 asukkaan kaupunki Pohjois-Pohjanmaalla. Ensimmäiset talot Kalajoen varteen rakennettiin 1500-luvun alussa ja vuonna 1540 kyläyhteisö liitettiin Kalajoen kirkkopitäjään. Ylivieskan kappeliseurakunta perustettiin vuonna 1643 ja itsenäinen kunnallishallinto aloitti toimintansa 1867. Rautatien rakentaminen 1867 edesauttoi kunnan kehitystä. Ylivieskasta tuli kauppala vuonna 1965 ja kaupunki vuonna 1971. Nykyään Ylivieska on ympäristökuntien väestön palvelukysyntä huomioiden 100 000 asukkaan markkinakeskus. (Ylivieskan kaupunki 2023.)

Ylivieskan kirjasto on perustettu vuonna 1869 kanttori, kirjailija Pietari Päivärinnan toimesta. Nykyisessä kirjastotalossa kaupunginkirjasto on toiminut vuodesta 1971 alkaen. Kirjastotalon on piirtänyt arkkitehti Saara Juola ja se rakennettiin paikallisen tiilitehtaan tilistä. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsi varsinaiset kirjastotilat ja pohjakerroksessa taidenäyttelysali, kaksi tutkijan huonetta sekä varastotilat. Rakennukseen rakennettiin myös autotalli, jolla ennakoitiin tulevaisuudessa mahdollisuus uuden kirjastoauton säilytykseen. Varsinaisia kirjastotiloja oli 565 m², taidenäyttelysalin pinta-ala oli 151 m² ja autotallin 59 m². Talon kokonaiskustannukset olivat 650 000 markkaa ja kalusto kirjastoon maksoi 75 000 markkaa. Valmistuessaan kirjastotalo oli Oulun läänin tilavin ja tarkoituksenmukaisin rakennus, joka täytti myös mahdolliset maakuntakirjaston ehdot. (Kaleva 1970.)

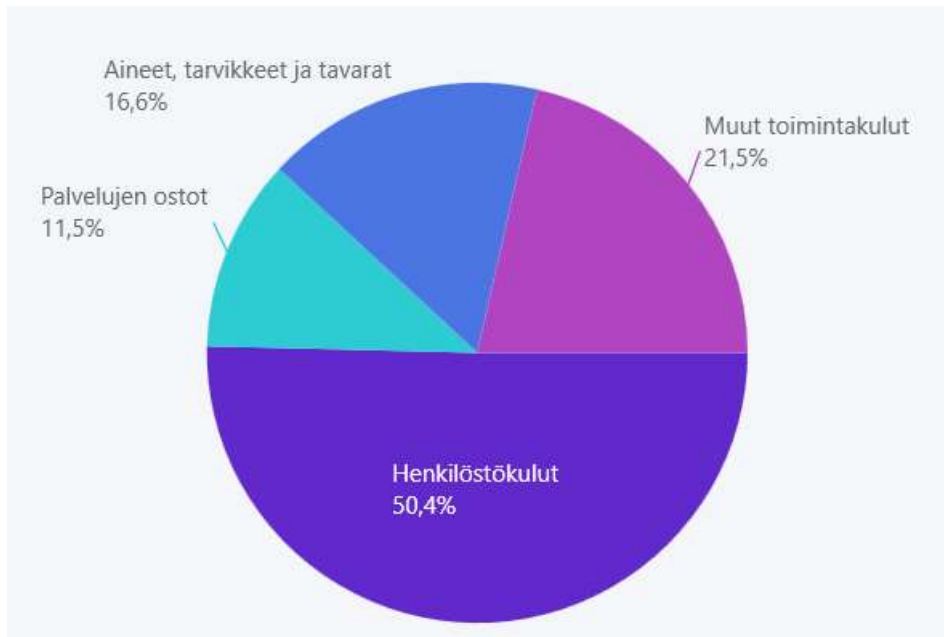
Ylivieskan kaupunginkirjasto kuuluu Joki-kirjastokimppaan yhdessä Alavieskan, Haapajärven, Haapaveden, Himangan, Kalajoen, Kestilän, Kärsämäen, Merijärven, Nivalan, Oulaisten, Piippolan, Pulkkilan, Pyhäjärven, Pyhännän, Rantsilan, Reisjärven ja Sievin kirjastojen kanssa. Kirjastoauto on käytössä Haapajärven, Haapaveden, Kalajoen, Nivalan, Sievin ja Ylivieskan kirjastoilla. (Joki-kirjastot 2023.)

Ylivieskan kaupunginkirjasto tekee tiivistä yhteistyötä muiden Joki-kirjastojen kanssa. Viikoittainen seutukuljetus mahdollistaa seutulainauksen kirjastojen välillä. Kirjastokimpalla on yhteiset käytösäännöt ja strategia, joka kattaa vuodet 2023–2026. Yleisten kirjastojen suunta 2021–2025-asiakirja on ollut pohjana strategialle, jonka tärkeimmiksi painopistealueiksi on valittu lukuharrastuksen lisääminen sekä kirjastojen toimintakulttuurien yhtenäistäminen. Strategian mukaan kaiken perustana on vankka ja osaava kirjastopalvelu, joka tarjoaa asiakkailleen monipuolista aineistoa ja houkuttelevia tapahtumia. Visiona on, että kirjasto on kehittyvä sivistys- ja hyvinvointipalvelu, joka on aktiivinen osa ihmisen elämänkaarta. Joki-kirjastojen arvot ovat rohkeus, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, sananvapaus ja vastuullisuus. (Kirjastostrategia 2023–2026.)

Ylivieskan kirjastopalvelut kuuluu Ylivieskan kaupungin hyvinvointipalveluihin yhdessä kulttuuri-, liikunta- ja kuntalaispalveluiden kanssa. Kirjastojohtaja vastaa kirjastopalveluiden toiminnasta sekä johtaa ja kehittää toimintaa kaupunginhallituksen, hyvinvointilautakunnan ja hyvinvointijohtajan alaisuudessa. (Ylivieskan kaupunki 2023.)

2.1 Ylivieskan kirjastopalveluiden budjetti

Ylivieskan kaupunginvaltuusto antaa kirjastopalveluille budjetin, jonka raameissa kaikki toiminta tulee toteuttaa. Ylivieskan kirjastopalveluille toimintakuluja on vuodelle 2023 budjetoitu 836 846 euroa. (Accuna 2023.)

Kaavio 1. Ylivieskan kirjastopalveluiden budjettijakauma vuonna 2023 (Accuna 2023.)

Kaaviossa 1 eritellään Ylivieskan kirjastopalveluiden budjettijakauma vuodelle 2023. Henkilöstökulut kattavat noin puolet koko kirjastopalveluiden budjetista. Palveluiden tuottamiseen, kuten lainausaineistoon ja tapahtumatuotantoon budjetista on varattu 16,6 %. (Accuna 2023.)

Taulukko 1. Palveluiden määrärahat 2023 (Accuna 2023.)

Kirjat	81 000 €
Lehdet	21 500 €
AV-aineisto (esim. elokuvat)	10 000 €
Muu aineisto (esim. pelit)	4 000 €
Kirjailija- ja artistiesiintyjät	6 000 €

Ylivieskan kirjastopalveluiden kirjojen osuus vuoden 2023 budjetista on 9,66 %. Taulukossa 1 nähdään, miten budjetoidut määrärahat jakautuvat eri palveluihin. Lehtiin sisältyvät sanoma- ja aikakauslehtien vuositulaukset. AV-aineisto koostuu pääasiallisesti elokuvista. Kirjasto voi lainata vain sellaisia elokuvia, joille on myönnetty lainausoikeudet. Joissakin elokuvissa saattaa lainausoikeuksien lisäksi olla elokuvan esittämisoikeus kirjastossa. Kirjailija- ja artistiesiintyjien budjettiin lisättiin Aluehallintoviraston rahoittaman kirjastokeikkahankkeen suosion

myötä 3 000 euroa edellisvuoteen verrattuna. Kirjastokeikat osoittivat kirjaston käyttäjien suuren mielenkiinnon myös artistivieraita kohtaan

2.2 Ylivieskan kirjastopalveluiden kokoelmapolitiikka

Ylivieskan kaupunginkirjaston tilaongelmien vuoksi aineistoa pyritään poistamaan hankintoja enemmän. Kymmenen vuoden aikana kokoelmaa on saatu pienennettyä poistojen avulla 12,84 % (Taulukko 2). Vuonna 2022 kirjallisuuden osuus kokoelmasta oli 88 %. Lasten kirjallisuuden määrä on noussut toisin kuin aikuisten kirjallisuuden. (Axiell Aurora 2023.)

Taulukko 2. Kokoelman muutos 2012–2022 (Axiell Aurora 2023.)

	2012	2022	Muutos %
Kokoelma yhteensä	120 730	106 994	– 12,84 %
Kokoelmasta kirjoja	108 516	94 196	– 15,20 %
Lasten kaunokirjat	30 052	31 746	+ 5,64 %
Aikuisten kaunokirjat	30 826	23 938	– 28,77 %
Lasten tietokirjat	4 292	5 364	+ 24,98 %
Aikuisten tietokirjat	43 346	33 130	– 30,84 %

Vuonna 2022 poistoja tehtiin koko kokoelmaan nähden 7,07 %. Poistoissa pääpaino on rikkinäisessä ja kuluneessa aineistossa. Jokaiselle kirjaston työntekijälle on osoitettu oma vastuualue, joista poistoja tulee tehdä. Myös osa lainaamattomasta aineistosta poistetaan. Joki-kirjastojen Axiell Aurora -kirjastojärjestelmällä pystyy hakemaan aineistoa, jota ei ole esimerkiksi lainattu viimeisen viiden vuoden aikana.

Taulukossa 3 selviää, että poistoja tehdään enemmän kuin hankintoja. Huomioitavaa on nykyinen panostus lasten kaunokirjallisuuteen verrattuna vuoteen 2012. Lasten tietokirjallisuuden pienet hankintaluvut johtuvat kirjojen vähäisestä tarjonnasta.

Taulukko 3. Poistojen ja hankintojen vertailua vuosina 2012 ja 2022
(Axiell Aurora 2023.)

	2012	2022	Muutos %
Poistot yhteensä	8 192	7 568	– 8,25 %
Hankinnat yhteensä	5 913	5 873	– 0,68 %
Hankinnoista kirjoja	5 099	5 382	– 5,55 %
Lasten kaunokirjat	1 848	2 520	+ 36,36 %
Aikuisten kaunokirjat	1 429	1 344	– 6,32 %
Lasten tietokirjat	355	288	– 23,26 %
Aikuisten tietokirjat	1 467	1 230	– 19,27 %

3 YLIVIESKAN KIRJASTOPALVELUIDEN PALVELUTARJON- NAN KEHITYSKULKU

Kirjastoauton hankintavuonna 1974 pääkirjaston palvelutarjonta oli vilkasta. Kirjanäyttelyitä järjestettiin kyseisen vuoden aikana 31 kappaletta. Näiden lisäksi oli kahden viikon välein vaihtuvia lainaajien mielikirjanäyttelyitä. Taidenäyttelytilassa järjestettiin kymmenen Kuukauden taiteilija -näyttelyä. Pohjoismaisen taideliiton näyttelyssä kokeiltiin taidelainausta, mutta se ei asiakkaita kiinnostanut. Vuoden aikana viisi kirjailijavierasta vieraili kirjastossa ja taiteilija Ilmi Parkkari esitti teatteriesityksen *Kilven kesä ja keski-ikäinen nainen*. (Kansan Tahto 1975.)

Pääkirjastossa järjestettiin vuoden 1974 aikana 30 satutuntia, joihin osallistui kaikkiaan yli 400 lasta. Satujen lukemisen lisäksi satutuntien ohjelmassa saattoi olla maalausta ja nukketeatteria. Huhtikuussa järjestettiin elokuvatapahtuma, johon osallistui noin 200 lasta ja nuorta. Lasten päivänä nähtiin elokuva *Herra Huu* sekä lyhytfilmejä. Nuorten illan teemana oli luonnonsuojelu. (Kansan Tahto 1975.)

Pääkirjastossa oli äänieristetty musiikkiosasto, jossa pystyi kuuntelemaan vinyylilevyjä. Vuonna 1974 musiikkiosastossa järjestettiin klassisen musiikin ilta, johon osallistui 40 musiikin ystävää. Musiikkiosastossa pidettiin myös erilaisia musiikkitunteja koululaisille. Kaikkiaan 54 koululuokkaa vieraili vuoden 1974 aikana kirjastossa. 1 529 oppilaasta 1 070 tutustui näyttelyihin ja loput pitivät joko musiikkitunnin tai saivat opastusta kirjaston käyttöön. (Kansan Tahto 1975.)

Myös nykyisin pääkirjastossa tuotetaan erilaisia tapahtumia ja elämyksiä asiakkaille. Perhepäivähoitajien lapsiryhmille järjestetään kerran kuukaudessa satutunti. Kaikille avoin satutunti on kerran viikossa syyskuusta toukokuuhun. Pienimmille lapsille on myös muutama musiikki-, nukketeatteri- tai muu vastaava esitys vuoden aikana.

Koululaisille kirjasto tarjoaa kirjavinkkauksia ja tiedonhaun opetusta. Ylivieskan kirjastopalvelut pyrkii saamaan yläkouluikäisille vähintään yhden kirjailijavieraan vuodessa. Aikuisille on myös kirjavinkkausta ja tarvittaessa tiedonhaun opetusta. Ylivieskan kirjastopalvelut tuottavat myös kirjavinkkivideoita omalle YouTube-kanavalle. Vuonna 2022 kirjavinkkivideoita tehtiin 16 kappaletta ja ne keräsivät yhteensä 1 129 katsojaa. (Ylivieskan kaupunginkirjasto 2022.)

Aikuisille on kirjallisuuspiiri, joka kokoontuu vuosittain syyskuusta toukokuuhun. Informaatikon vetämään piiriin luettavat kirjat valitaan joko vetäjän toimesta tai yhdessä piiriläisten kesken. Kuukausittain kokoontuva piiri keskustelee luetusta kuukauden kirjasta. Korona-aikana kirjallisuuspiiri kokoontui teamsin välityksellä etänä ja pandemian lievennyttyä kokeiltiin myös ns. hybridikokousta, jossa piiriläisten oli mahdollistua osallistua tapahtumaan joko etänä tai paikanpäältä.

Pääkirjastossa järjestetään myös kirjailijavierailuita ja kirjastokeikkoja. Kirjastokeikat olivat Aluehallintoviraston 5 000 eurolla rahoittama hanke, joka päättyi marraskuussa 2022. Kirjastokeikat koostuivat artistihaastattelusta sekä artistin tai musiikkiyhtyeen musiikkiesityksestä. Taulukossa 4 eritellään pääkirjastossa järjestettyjä tapahtumia vuonna 2022.

Taulukko 4. Ylivieskan pääkirjaston tapahtumatuotantoa vuonna 2022
(Ylivieskan kaupunginkirjasto 2022.)

Tapahtuma	Tapahtumien määrä	Osallistujien määrä
Satutunnit	22	214
Kirjavinkkaukset koululaisille	32	683
Kirjallisuuspiiri aikuisille	9	58
Tiedonhaun ja kirjastokäytön opetus	18	290
Kirjailijavierailijat	1	27
Kirjastokeikat	6	345
Nukketeatteri	1	34
Lukulemmikki	3	13
Kaikkiaan tapahtumia	92	1 664

Kirjastopalvelut järjestää myös tapahtumia kirjastotalon ulkopuolella, kuten kirjainkkauksia erilaisille järjestöille. Tapahtumilla pyritään kasvattamaan myös lukuintoa.

Taulukossa 5 vertaillaan vuoden 2022 lainalukuja Ylivieskan, Pohjois-Pohjanmaan ja koko valtakunnan välillä. Ylivieskassa kirjastopalveluita käytti noin kolmannes kaupungin asukkaista. Huomioitavaa on, että lainaustoiminta on Ylivieskassa valtakunnallisesti ja maakunnallisesti mitattuna keskimääräistä vilkkaampaa, mutta toimintakulut asukasta kohden ovat keskimääräistä pienemmät. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2023.) Ylivieskassa 1 542 asiakasta käytti kirjastoauton palveluja vuonna 2022 (Axiell Aurora 2023).

Taulukko 5. Lainaustoiminnan vertailua vuonna 2022
(Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2023.)

	Ylivieska	Pohjois-Pohjanmaa	Koko maa
Toimipisteitä	1	70	713
Kirjastoautoja	1	11	124
Lainaaaja	5 378	134 304	1 724 740
Kokonaislainaus	282 993	7 235 825	80 425 677
Kokonaislainaus / Asukasluku	18,43	17,41	14,58
Kirjojen lainaus / Asukasluku	15,81	14,99	12,47
Kirjastoauton kokonaislainaus	71 602	457 662	5 220 852
Toimintakulut / Asukasluku	55,32 €	58,51 €	61,86 €

4 KIRJASTOAUTOTOIMINNAN SYNTY MAAILMALLA JA SUOMESSA

”Ei ole keksitty mitään parempaa keinoa tavoittaa maaseudulla asuvat ihmiset. Kirjat tulevat käyttäjän luo. Meidän ei tarvitse odottaa, että käyttäjät tulevat kirjan luo.” (Mary L. Titcomb, kirjastoautotoiminnan luoja 1909)

Liikkuvan kirjaston synty ajoittuu vuoteen 1679, jolloin englantilainen tohtori Thomas Brady kirjoitti kirjeessään ideastaan lainakirjastosta, joka tulisi ilmaiseksi kotiin. Jos ihmisen tulee ratsastaa useita maileja päästäkseen kirjastoon, helpottaisi liikkuva kirjasto kirjatarpeita siihen asti, kunnes kirjastojen määrä kasvaa. Ensimmäisten kirjojen kuljetus alkoi kuitenkin vasta 1800-luvulla. Warringtonissa Englannissa työmiehille kuljetettiin kirjoja kotiin vuonna 1859 ja 1800-luvulla jotkut kirjastot lainasivat kirjalaatikoita seurakunnan tiloihin Englannissa, Skotlannissa ja Australiassa. (Kyöstiö 2011, 30.)

Yhdysvalloissa New Yorkin ja Philadelphian kirjastot lainasivat kirjoja kouluille jo 1890-luvulla. Vuonna 1902 Englannissa Bradfordin kirjastolla oli 320 kirjan kokoelmia, joita vietiin avoimissa laatikoissa hevoskärryillä kuntien kyläkeskuksiin. Kirjastoautotoiminnan aloittajana pidetään kuitenkin yhdysvaltalaisesta Mary Lemist Titcombista. Titcomb työskenteli Yhdysvaltojen Marylandissa sijaitsevan Washington Country Free Libraryn kirjastonhoitajana ja hän aloitti vuonna 1905 liikkuvan kirjastotoiminnan kahden hevosen vetämällä Concorde-vaunulla. Vaunussa oli 2560 kirjan kokoelma ja Titcombin reitti kattoi noin 800 neliökilometrin alueen. Toiminta oli niin kannattavaa, että vuonna 1912 paikallinen kirjastolautakunta päätti vaihtaa hevosten vetämän kirjastovaunun maailman ensimmäiseen kirjastoautoon. (Kyöstiö 2011, 30–31.)

Kuva 1. Miss M.L. Titcombin hevosvetoinen kirjastovaunu
(Abrams Books 2018.)

Kuva 2. Maailman ensimmäinen kirjastoauto
(Abrams Books 2018.)

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen kirjastoautotoiminta levisi Yhdysvalloista Kanadaan ja Eurooppaan. Euroopassa kirjastoautotoiminta saapui ensimmäisenä Englantiin vuonna 1921, mutta toiminta virallistui kymmenen vuotta myöhemmin. Saksassa kirjastoautotoiminta alkoi vuonna 1926 ja Pohjoismaista ensimmäisenä toiminnan aloitti Tanska vuonna 1929. Kaikkiin maanosiin kirjastoautotoiminta levisi toisen maailmansodan jälkeen. (Kyöstiö 2011, 31.)

Suomen ensimmäinen kirjastoauto aloitti toimintansa Turussa vuonna 1961. Autona toimi bensinikäyttöinen Ford Thames Trader, vuosimallia 1961. Korin kehä rakenne valmistettiin tammesta ja se on tyypiltään linja-automallinen. Korin valmistajana toimi Nummela Oy Piispanristi. Autoa kutsutaan nimellä Vanha ykkönen ja se on Suomen ensimmäinen kirjastokäyttöön rakennettu auto. Alustan hinta oli 1 288 markkaa vapaasti Helsingissä ja korin kokonaishinta 2 135 markkaa liikevaihtoveroineen. Auto on fyysisiltä mitoiltaan seitsemän metriä pitkä, 2,4 metriä leveä ja korkeutta autolla on 2,8 metriä. Auton onnistuneimpina toimintoina pidettiin sen kykyä mahtua ahtaisiinkin paikkoihin. Myös sisustus koettiin niin onnistuneeksi, että se säilytettiin vielä Turun vuonna 1987 suunniteltuun autoon. Negatiivisina puolina oli raskas ohjaus ja auton kulutus, joka oli noin 35 litraa sadalla kilometrillä. (Holme & Sivenius 2009.)

Vanhan ykkösen aloittaessa toimintansa Turun kaupungissa oli 125 450 asukasta ja auton palvelureitti koostui 26 pysäkestä. Autossa kirjastojärjestelmänä toimi Detroit / Lainauskamera Remington Rand ja lainausmäärä vuonna 1962 oli 77 277 lainaa. (Holme & Sivenius 2009.)

Kuva 3. Vanha ykkönen Pikisaaren pysäkillä Turussa 1961
(Turun Sanomat 2020.)

Turun kirjastoauto toiminnan käynnistyttyä huomattiin pian, että kirjastoauto oli liian pieni. Autoon mahtui vain 1 800 kirjaa, joten vuonna 1964 Turkuun hankittiin toinen auto. Se oli 11 metriä pitkä Ford Thames 36 PVS ja kirjoja autoon mahtui 3200 kappaletta. (Kyöstiö 2011, 60–61.) Vanha ykkönen toimi Turussa kirjastoautona vuosina 1961–1975 (Malkamäki 2022, 7.)

Kirjastotoiminnan jälkeen Vanha ykkönen oli yksityiskäytössä. Turun kaupungin-kirjasto hankki auton jälleen omistukseensa vuonna 2001 ja nyt tätä valtakunnal-lisesti merkittävää kohdetta on alettu entisöidä projektityönä yhteistyössä Turun ammattikorkeakoulun kanssa. Entisöinnin jälkeen tavoitteena on varustaa Vanha ykkönen kirjoilla, joita siinä oli 1960-luvun alussa. (Malkamäki 2022, 7.)

Kuva 4. Vanha ykkönen odottaa entisöintiä (Varila 2007.)

Kirjastoautoja oli Suomessa 1960-luvun lopussa 46 kappaletta. Autojen pituus vaihteli alle neljän metrin autoista 12 metriin (Taulukko 6). Autot olivat vuoteen 1965 asti puukorirakenteisia ja niiden sisäkorkeus oli 180–190 cm. Teräskorira-kenteisiin autoihin siirryttäessä sisäkorkeudeksi saatiin 200 cm (Sarkola 1969, 18–20.)

Taulukko 6. Kirjastoautot pituuden mukaan vuonna 1969 (Sarkola 1969, 19.)

Auton pituus	Kirjastoautoja lokakuussa 1969
12 metriä	4
11 metriä	15
9–10,9 metriä	9
7–8,9 metriä	14
5–6,9 metriä	1
alle 5 metriä	3

Kirjamäärät autoissa vaihtelivat 4 000 kirjasta 800 kirjaan. Hyllymetrejä autoissa oli sadasta metristä alaspäin (Taulukko 7). (Sarkola 1969, 18–22.)

Taulukko 7. Kirjastoautot hyllymetrien mukaan vuonna 1969 (Sarkola 1969, 21.)

Hyllymetrejä autossa	Kirjastoautoja lokakuussa 1969
80–99 metriä	17
60–79 metriä	13
40–59 metriä	12
20–39 metriä	3
alle 20 metriä	1

5 KIRJASTOAUTOTOIMINNAN KEHITYS YLIVIESKASSA

Ylivieskassa on ollut kirjastoautopalvelua vuodesta 1974 alkaen. Kirjastoauton hankintaa varten Ylivieskan kaupunginhallitus asetti 24.4.1973 työryhmän, jonka tavoitteena oli selvittää kaupungin syrjäosien kirjastopalveluiden järjestämistä. 15.5.1973 päivätyn kouluhallituksen kirjeen mukaan asiakkaiden kuljetus kirjastoon ei ollut tehokasta kirjastopalvelua, koska siihen ei saada valtionavustusta toisin kuin kirjastoautotoimintaan. (Ylivieskan kaupunki 1973.)

Tulevan kirjastoauton myötä lainausmäärien odotettiin nousevan ainakin kaksinkertaisiksi verrattuna kahdeksan sivukirjaston lainausmääriin. Vertailun pohjana käytettiin naapurikunta Nivalaa, johon kirjastoauto hankittiin 1960-luvun lopulla. Nivalassa sivukirjastoista tehtiin 22 123 lainausta vuonna 1967. Vuonna 1969 kirjastoauton korvatesa lakkautetut sivukirjastot lainoja tehtiin 44 868 kappaletta. (Ylivieskan kaupunki 1973.)

Työryhmän mukaan kirjastoauto voisi palvella lakkautettavien sivukirjastojen lisäksi kansalaiskouluja sekä vanhustentaloa ja vanhainkotiä. Myös työpaikoille ja tehtaille auto voitaisiin ajaa ruokatunnin ajaksi. Lisäksi auto voisi toimia oppilas-kirjastona ja antaa samalla kirjastonkäytön opetusta. Työryhmän mukaan kirjastoauto kaikkineen tarjoaisi runsaasti erilaisia käyttömahdollisuuksia ja täydentäisi tehokkaasti hyvin varustettua pääkirjastoa. (Ylivieskan kaupunki 1973.)

15.6.1973 valmistuneen selvityksen pohjalta työryhmä totesi, että kirjastoauto on tehokkain ja pitkällä tähtäimellä edullisin ratkaisu kirjastotoiminnan turvaamiseksi kaupungin sivukylillä. Kirjastoauton arvioitu hankintahinta olisi 110 000 markkaa, josta kaupungin osuus olisi 73 334 markkaa. Kirjastoauton arvioidut, ensimmäisen vuoden kustannukset olisivat 67 376 markkaa, johon valtion avustusta saataisiin 18 794 markkaa (Taulukko 8). Suunnitelmassa oli rekrytoida kirjastoauton-kuljettaja-autokirjastohoitaja sekä hänelle kirjastoapulainen. Auton henkilökunnan palkkakustannuksiin valtiolta saatavan avustuksen määrä olisi noin 10 000 markkaa. Arvioidun 40 000 vuosilainan määrällä yhden lainan hinnaksi tulisi 1,68

markkaa, kun sivukirjastojen lainan hinta oli 2,01 markkaa. (Ylivieskan kaupunki 1973.)

Taulukko 8. Kirjastoauton arvioidut ensimmäisen vuoden kustannukset (Ylivieskan kaupunki 1973.)

Selite	Kaupungin osuus	Yhteensä
Kuoletus vuosittain (10 v.)	7 333 mk	11 000 mk
Korko ensimmäisenä vuonna	11 000 mk	11 000 mk
Käyttökustannukset	7 333 mk	11 000 mk
Palkkakustannukset (kirjastoautonkuljettaja Y14 kirjastoapulainen Y8)	18 784 mk	28 176 mk
Kirjamääräraha	4 132 mk	6 200 mk
Kokonaiskustannukset	48 582 mk	67 376 mk

Selvityksen pohjalta hankittiin Scania B 8063 linja-autoalustainen auto, johon voitiin rakentaa 11,4 metriä pitkä kirjastoauto. Auton kori teetettiin iisalmelaisella Erikoiskori Oy:llä. Auton kirjamääräksi arvioitiin 4 400–4 200 kirjaa. Lopulliseksi auton hankintahinnaksi muodostui 130 000 markkaa. (Ylivieskan kaupunki 1974.)

Ylivieskan ensimmäinen kirjastoauto starttasi kokeilureitilleen 1.10.1974. Lainausvalikoimasta löytyi keskeinen osa aikuisten ja lasten kertomakirjallisuudesta sekä runsaasti tietokirjoja. Kirjastoauto kiersi kirjastolautakunnan hyväksymää kokeilu-aikataulua vuoden 1974 loppuun (ks. liite 1). Aikataulussa oli 55 pysäkkiä ja keskimääräinen pysähdysaika oli 20 minuuttia. (Kalajokilaakso 1974.)

Auton asiakkaaksi loka-joulukuussa 1974 ilmoittautui 597 henkilöä. Lisäksi kaikista pääkirjaston lainaajista yhteensä 160 lainaajaa käytti kirjastoauton palveluja. Vuoden 1974 kokonaislainamäärä Ylivieskassa oli 120 826 kirjaa, mikä oli 11,2 lainaa asukasta kohden. Kasvua edelliseen vuoteen oli 15 %. Pääkirjastosta lainauksia tehtiin 91 499 kappaletta ja kirjastoautosta lainattiin kolmen kuukauden aikana 17 642 kirjaa. Sivukirjastojen puolen vuoden lainamääräksi tuli 9 831 kirjaa ja terveyskeskuksen siirtokokoelma 1 854 kirjaa. Vuonna 1974 Ylivieskan eri kirjastopisteissä kirjoja oli yli 30 000 kappaletta. Lukusalissa oli luettavana noin

90 kuva- ja aikakauslehteä ja 20 sanomalehteä. Äänilevyjä pääkirjastossa oli noin 400 kappaletta, joita käytiin musiikkiosastolla kuuntelemassa 6 606 kertaa. (Kansan Tahto 1975.)

Ensimmäisellä kirjastoautolla ei ollut virallista nimeä, mutta kansan suussa auto sai nimekseen ”Jussin-bussi” kirjastoautokuljettaja-autokirjastohoitaja Juhani Mällisen mukaan. Auto toimi yhden kuljettajan voimin 28.2.1982 asti. Maaliskuun 1982 alusta auto alkoi ajaa kahta reittiä kahden kuljettajan voimin (Ylivieskan kaupunki 1982).

Kuva 5. Ylivieskan ensimmäinen kirjastoauto ”Jussin-bussi” kuljettajansa Juhani Mällisen kanssa (Ylivieskan kaupunginkirjaston valokuvakokoelmat 1930–1986.)

Vuonna 1988 autosta tehtiin noin 95 000 lainaa, mikä lainausmääriä mitattaessa oikeutti valtakunnallisesti kuudenteen sijaan kunnissa, joissa käytössä oli yksi kirjastoauto. Vertailun vuoksi samana vuonna pääkirjastosta lainauksia tehtiin noin 182 000 kappaletta. Aamupäivisin auto kävi neljällä laitoksella, viidellä päiväkodilla ja 12 ala-asteen koululla. Ensimmäinen kirjastoauto palveli asiakkaitaan vuoteen 1989 asti. (Ylivieskan kaupunki 1989.)

Ylivieskan toinen kirjastoauto, Sanarieska, aloitti toimintansa vuonna 1989. Kirjastoauton valmisti Kiitokori Oy Scanian K 93/600 linja-autoalustalle. Kirjastoauton kokonaishinnaksi tuli 800 000 markkaa. Valtion osuus oli 62 % hyväksytystä 611 000 markan normaalihinnasta, yhteensä 378 820 markkaa. Ylivieskan kaupungin osuus Kiitokori Oy:n valmistamasta autosta oli 421 180 markkaa. Autoon hankittiin säädettävät hyllyt, joiden kapasiteetti kattoi 3 900–5 000 kirjaa. (Ylivieskan kaupunki 1989.)

Kuva 6. Ylivieskan ensimmäinen kirjastoauto vaihtui uuteen Sanarieskaan vuonna 1989. Autojen välissä kuljettajat Juhani Mällinen ja Kari Vääräkangas. (Ylivieskan kaupunginkirjaston valokuvakokoelmat 1930–1986.)

Nykyinen ja järjestyksessään kolmas kirjastoauto luovutettiin Ylivieskan kaupungille 28.4.2004. Kirjastoauton malli on Scania L94IB. Auton valmisti Kiitokori Oy ja hankintahinta oli 225 000 euroa. Valtion avustusta hankintaan saatiin 90 000 euroa. Auton nimeksi tuli nimikilpailun kautta Tarinatoukka. (Ylivieskan kaupunki 2004.)

Nykyisen auton toiminta jatkui kahden kuljettajan voimin kesään 2007 asti (ks. liite 2). Syksyllä 2007 toinen kuljettaja irtisanoutui ja tämän jälkeen kirjastoautoa on ajettu yhdessä vuorossa yhdellä kuljettajalla.

Kuva 7. Tarinatoukka reitillään (Kuva: Pauli Ylikoski 2022.)

Vääräkankaalla on kokemusta kaikista kolmesta Ylivieskan kirjastoautosta. Autojen uusimisväli oli pitkä, joten autojen tekniikka oli hankintojen välissä mennyt harppauksin eteenpäin. Vääräkangas muistelee, kuinka esimerkiksi ensimmäisen auton kytkin oli niin jäykkä, ettei sitä meinannut saada poljettua pohjaan asti. Hän kertoi, että uutta autoa ajaessa tuntui kuin olisi hypännyt uudelle planeetalle. (Vääräkangas 2023.)

6 KIRJASTOAUTON PALVELUMUOTOILU

Palvelumuotoilu auttaa organisaatiota havaitsemaan palveluiden strategisia mahdollisuuksia liiketoiminnan kehittämisessä, keksimään uusia palveluita ja kehittämään jo olemassa olevia palveluita (Tuulaniemi 2011, 24). Palvelumuotoilun kehittyminen on seurausta kulttuurisista ja sosiaalisista muutoksista ympäröivässä yhteiskunnassa, jossa palveluiden merkitys kasvaa koko ajan. Tuulaniemi (2011, 21–22) toteaa, että maailmamme on supistunut, kokemuspiirimme laajentunut ja elämänrytmimme nopeutunut. Tämä kaikki on johtanut siihen, että erilaisia palveluita tarvitaan kaiken aikaa enenevässä määrin mahdollistamaan esimerkiksi kommunikointia, liikkumista tai vapaa-ajan erilaisia toimintoja. Hyvinvointiyhteiskunnan kehittyessä omistamisen merkityksen voidaan katsoa tietyiltä osin vähentyneen, koska tavaroiden ja materiaalin hankkiminen on nykyisin hyvin helppoa. Tilalle on tullut kasvaneet palveluodotukset ja aineettomien palveluiden ja elämysten kuluttaminen. (Tuulaniemi 2011, 21–22.)

Palvelumuotoilussa on vahvasti mukana benchmarking. Benchmarking on keino oppia toisilta ja kehittää sen avulla omaa toimintaa. Palveluntuottajan on tunnettava itsensä ja oma toimintaympäristönsä, jotta toteutettu palvelu kohtaa kohde-ryhmänsä tarpeet. Benchmarkingin avulla voidaan oppia parhaista käytännöistä vertailemalla alalla toimivien strategiavalintoja, tuotteita, palveluita ja toimintatapoja. Benchmarkkaus on muiden organisaatioiden havainnointia ja arviointia ja sen tavoitteena on oppiminen. Benchmarkkauksen avulla voidaan esimerkiksi hyödyntää muiden jo alalla toimivien hyviä toimintatapoja ja -käytänteitä oman toiminnan kehittämiseen. (Tuulaniemi 2011, 138–139.)

6.1 Kirjastoauto tilana ja palveluiden mahdollistajana

Kirjastoautoja 1960-luvulta lähtien valmistaneen Kiitokori Oy:n myyntipäällikkö Janne Rantasen mielestä nykyajan kirjastoautossa korostuu monipuolisuus ja muunneltavuus (Rantanen 2023). Vaikka kirjaston tuotteiden lainaaminen on

edelleen toiminnan ydintä, enemmistö haluaa lainaamisen rinnalle muutakin toimintaa. Uusista autoista löytyvät usein esimerkiksi televisio, videotykki ja valk kangas. Auton tilaa voi muunnella kääntämällä hyllyt pystyyn tai siirtämällä ne kokonaan pois. Näin saadaan esimerkiksi pieni esiintymistila erilaisille esityksille. Esiintymistilaa voidaan suurentaa erikoisrakentein tai oven ulkopuolisella markkii silla. (Mannonen 2022, 5.)

Kirjastoauton tarjontaa voidaan muuttaa tarpeen mukaan. Siirrettävillä hyllyillä voidaan painottaa aineisto aamureitillä koululaisille mieluisaksi ja iltareitillä taas vastaamaan enemmän aikuisväen tarpeita. Kirjastoauton ja ohjaamon väliin on myös mahdollista asentaa äänieristetty seinä ja ovi, jolloin ohjaamo voidaan käyttää luottamuksellisiin neuvotteluihin. Kataisen mukaan tulevaisuudessa pyö rillä kulkevat terveyspalvelut lisääntyvät Suomessa kiinteiden tilojen vähentämi sen myötä. (Mannonen 2022, 5.)

Kirjastoautoryhmän puheenjohtaja Sanna Kousan mielestä nykyään ymmärre tään, että persoonallinen ja huolella suunniteltu auto erottuu katukuvassa ja toimii mainoksena kirjastopalveluille. Kaikki autot ovat yksilöitä niin sisältä kuin ulkoakin ja jo pelkkä autoon sisälle pääsy voi olla elämys. (Mannonen 2022, 4.) Tuulanie men mukaan toimivien ja oikein suunniteltujen ja tuotettujen tilojen merkitys osana palvelumuotoilua on merkittävä. Oikein suunnitellut ja tuotetut tilat ovat osa palveluprosessia, jonka avulla voidaan erottua liiketoiminnassa ja saada kilpai luetua. (Tuulaniemi 2011, 82–83.)

Vierailin Kouvolassa kirjastoautopäivillä 28.–30.7.2022. Paikalla oli 16 värikästä ja mielenkiintoista autoa, joihin yleisö pääsi tutustumaan. Vaikka uudet autot ovat upeita ja yksilöllisiä, on kirja-aineistoa useissa autoissa yllättävän vähän. Useiden autojen sisustuksessa korostuu asiakkaiden viihtyvyyden maksimointi. Tästä esi merkinä auton takaosassa olevat istuin- tai jopa loikoilutilat. Mielestäni kirjasto autossa kuuluu ensisijaisesti olla mahdollisimman paljon kirjoja. Erilaiset kalus teet lisäävät viihtyvyyttä, mutta toisaalta tulisi pohtia, onko esimerkiksi koulu pysäkeillä tarvetta hyviin istuinratkaisuihin. Ylivieskan palvelutarvetta kartoitta essa todettiin pysäkkiaikojen olevan sen verran lyhyitä, että toiminta keskittyy pääasiassa aineiston lainaukseen ja palautukseen.

Suomessa on kaksi kirjastoautovalmistajaa, Conlog Oy ja Kiitokori Oy. Selvitin kummankin yhtiön myyntipäälliköltä, Conlog Oy:n Kari Kajulalta ja Kiitokori Oy:n Janne Rantaselta autojen uusimpia innovaatioita. Suurin ero näiden kahden toimijan välillä on, että Conlog Oy rakentaa autonsa kuorma-auton alustalle ja Kiitokori Oy tekee autonsa linja-autokoriin. Conlog Oy käyttää Dafin ja Volvon alustaa ja Kiitokori Scanian ja Volvon alustaa. Kuorma-autoalustan etuna on täysin suora lattia (Kuva 8). Linja-autokorissa polttomoottorialustat ovat takamoottorillisia, joten takaosaan joudutaan tekemään pykälät (Kuva 9). Nykyautojen pituudet vaihtelevat 10,5 ja 13 metrin välillä.

Kuva 8. Kuorma-autoalustan suora lattia (Conlog Oy 2023.)

Kuva 9. Linja-autoalustan takana olevat pykälät (Kiitokori Oy 2023.)

Rantanen arvioi Diesel-käyttövoimaisen 12 metrisen kirjastoauton kokonaishinnaksi 450 000–500 000 euroa. Kaasukäyttöisellä moottorilla toimiva auto on noin 40 000 euroa kalliimpi. Erotus tulee lähinnä kaasusäiliöstä ja niiden määrästä asennuksineen. Täyssähköisten autojen kehitystä seurataan ja Kiitokori Oy todennäköisesti tuotekehittää oman korin sähkökäyttöisen auton alustaan tulevaisuudessa. (Rantanen 2023.) Hinta täyssähköiselle autolle nousee helposti lähelle miljoonaa euroa, Kajula jatkaa (Kajula 2023). Kummankin valmistajan autojen voimansiirtona toimii joko diesel, biodiesel tai biokaasu.

Auton paikallaolon sähkösyöttö toteutetaan helmaluukussa olevalla, erillisellä Lithium-akkujärjestelmällä. Sisätilojen ilmastointi tuotetaan kahdella ilmalämpöpumpulla, joiden ulkoyksikkö on tavaratilassa. (Rantanen 2023.)

Turussa palvelee tietävästi maailman ainoa sähkökäyttöinen kirjastoauto (Kuva 10). Auton tarjouskilpailuun osallistui kaksi kiinalaista valmistajaa, joista yhteistyökumppaniksi valikoitui JETI Industries. Xiamenissa toimivan yrityksen taustalla oli turkulainen yrittäjä Niko Anderson, mikä helpotti projektin eteenpäin viemistä huomattavasti. Auto suunniteltiin kokonaan Suomessa ja auton kotimaisuusaste oli melkein 80 %. Auton toimintasäde on yhdellä latauskerralla 90 kilometriä. Hankintahinnaksi autolle tuli hieman alle 400 000 euroa. Auto on palvellut asiakkaitaan vuodesta 2020 alkaen. (Koutonen 2020.)

Kuva 10. Turun sähkökäyttöinen kirjastoauto Lieke (Turun kaupunki 2023.)

Turvajärjestelminä nykyisistä kirjastoautoista löytyvät muun muassa 360° kamerajärjestelmä, pimeänkulman tutkat tai kamerat auton sivuilla. Autoissa on myös keulakamera tai tutka törmäyksen estolle. (Rantanen 2023.)

Kuva 11. Scanian ohjauspaneeli (Kiitokori Oy 2023.)

Kuva 12. Kirjastoauton perusedellytys on esteettömyys.
Kuvassa sähköinen hissi liikuntarajoitteisille.
(Kiitokori Oy 2023.)

Nykyajan kirjastoautoihin on mahdollisuus asentaa videotykki ja valkokangas sekä Led-näyttö. Äänentoisto kirjastotilaan saadaan aktiivikaiuttimilla tai jopa 5.1 Surround-järjestelmällä. Valvontakamerat voidaan asentaa kirjastotilaan ja sisäänkäyntiin samoin kuin kävijälaskuri. Kaikki pöydät ovat tarvittaessa sähköpöytiä ja esimerkiksi lainausautomaatti mahdollistaa erilaisia pohjaratkaisuja. (Rantanen 2023.)

Nykyaikaiselle valaistuksella auton tilasta saadaan loihdittua erilaisia tunnelmia (Kuva 13). Auton sisälle voidaan sijoittaa spotteja ja ledinauhoja, joiden värisävyä voidaan säätää kaukosäätimellä. Auton ulkopuolelle voidaan asentaa myös fasadivalot. (Kajula 2023.) Kattoverhojen tilalle voidaan laittaa kaukosäätöiset älykalvot. Kalvoja on saatavilla eri sävyinä. (Rantanen 2023.)

Kuva 13 a, b ja c. Valaistuksella loihditut erilaiset tunnelmat (Conlog Oy 2023.)

Kirjastoautoissa käytetään nykyisin paljon kirjavaunuja aineiston vaihtamisen helpottamiseksi (Kuva 14). Autoon on mahdollista hankkia erillisiä sohvaelementtejä, jotka voidaan vaihtaa kirjavaunun tilalle. Näin saadaan lisää istumatilaa erilaisiin tapahtumiin. Autoon voidaan rakentaa myös äänieristetty väliseinä (Kuva 14), joka mahdollistaa erilaisten arkaluontoistenkin asioiden, kuten terveydenhoitajapalveluiden, hoitamisen. (Kajula 2023.)

Kuva 14. Vasemmalla kirjavaunut, oikealla sisääntulo, sininen ohjaamon väliseinä taustalla (Conlog Oy 2023.)

Mittatilaustyönä suunnitellut hyllyt ja AV-media ratkaisut, kuten pyörivät mediakarussellit antavat mahdollisuudet hyvin monenlaisiin tilaratkaisuihin. Hyllyjen muotojen avulla saadaan yksilöllinen ja haluttu kokonaisuus autoon.

Kuva 15. Hyvin monenlaisia hyllyjä voidaan teettää mittatilaustyönä (Kiitokori Oy 2023.)

Kuvat 16 a ja b. Hyllyillä voidaan saada esimerkiksi sukellusvenemäinen vaikutelma (Kiitokori Oy 2023.)

Autoihin voidaan asentaa markiisit tai niin sanottu siirtoseinä. Markiisilla saadaan ulko-oven eteen tarvittaessa suojaisempi tila (Kuva 17). Siirtoseinän (Kuva 18) voi rakentaa akselien väliin ja maksimi pituus on noin 5 metriä ja syvyyttä on 120 senttiä. Lisätilaa autoon saadaan noin 6 m². (Rantanen 2023.)

Kuva 17. Katolle asennettu kuuden metrin markiisi (Conlog 2023.)

Kuva 18. Kouvolan kirjastoauton siirtoseinä (Kuva: Janne Koski 2023.)

Ulkoasu autoihin saadaan nykyaikaisilla teippauksilla upeiksi. Uudet kirjastoautot ovatkin poikkeuksetta liikenteen väriäiskä.

Kuva 19. Tampereen kirjastoauto Kosmos (Conlog Oy 2023.)

Kuva 20. Savonlinnan kirjastoauto Loisku Lumpehinen (Kiitokori Oy 2023.)

6.2 Tarinatoukan suunnitteluprosessi

Ylivieskan nykyisen kirjastoauton suunnittelussa olivat vahvasti mukana kirjastoautokuljettaja-kirjastovirkailijat Keijo Rutanen ja Kari Vääräkangas. Rutasen mukaan nykyisen auton suunnittelussa huomioitiin auton toimivuus työntekijöiden ja asiakkaiden tarpeita ajatellen. Yleensä kirjastoautoissa lasten aineisto sijoitetaan auton peräosaan. Ylivieskassa lasten- ja nuorten aineisto sijoitettiin kauttaaltaan auton alahyllyille, jotta autoon saapuvat asiakkaat jakaantuisivat tasaisemmin ja koko auton käytettävissä oleva tila voitaisiin hyödyntää tehokkaammin. Alahyllyille sijoitettu aineisto palveli hyvin myös auton pienimpiä asiakkaita. Lisäksi virkailijoiden paikat sijoitettiin auton kumpaankin päähän tuomaan helpotusta koululaispysäkkien ruuhkaan. (Rutanen 2023.)

Rutasen mukaan 2000-luvun alussa kaikki autot oli tehty samalla muotilla ja lainamateriaalista jouduttiin tinkimään henkilökunnan tilojen kasvaessa. Ylivieskassa haluttiin tehdä asioita eri tavalla. Rutanen ja Vääräkangas pohtivat, millaiset tilat henkilökunnan tehokas ja tarkoituksenmukainen työskentely vaati. Autoon pyrittiin saamaan mahdollisimman iso määrä aineistoa niin, ettei auton viihtyvyys ja toiminnallisuus siitä kärsisi. Auton tilaan vaikuttivat suorat seinät, jotka tuohon aikaan edustivat uutta muotoilua Kiitokorin valmistamissa autoissa. Ensimmäinen tämän mallinen auto oli otettu käyttöön Porissa ennen Ylivieskaa. Suoraseinäisyys koettiin ulkoapäin ruman näköiseksi ja jotkut arvostelijat olivatkin Rutasen mukaan sanoneet, että teitte autosta karjavankkurit. (Rutanen 2023.)

Suunnitteluvaiheessa jouduttiin ottamaan lukuisia asioita huomioon. Takamoottorisen auton moottori määrittelee sen, missä kohti ja millä korkeudella pykälän perällä on oltava. On myös huomioitava, minkälaisella kallistuksella moottori saadaan sijoitettua ja miten sijoitetaan moottorin apulaitteet. Kallistukset tuohon aikaan vaihtelivat päästöluokkien mukaan. Pykälä Ylivieskan autoon tehtiin niin vähän ja niin taakse kuin mahdollista, kaikkiaan kolme kappaletta. Ensimmäisestä pykälästä alkaa lainaustiski, seuraavan pykälän päälle on tehty istuin ja viimeisin pykälä toimii selkänojana. Oli tärkeää, että istuimen alla oleva pykälä saatiin istuttavalle korkeudelle. Tämä istuimen alla oleva pykälä ei jatku enää istuimen vieressä olevaan WC-tilaan, vaan WC on kokonaan ensimmäisen pykälän

päällä. Istuimen takana on vielä yksi pykälä, jonka alla sijaitsee paisuntasäiliö. (Rutanen 2023.)

Auton ulkoasuun Rutasella ja Vääräkankaalla ei ollut muuta toivetta kuin se, että auto ei saisi olla sininen. Tämä sen vuoksi, että 2000-luvun alussa suurin osa uusista kirjastoautoista oli sinisiä. (Rutanen 2023.) Auton ulkosuunnittelun ehdotuksista toteutettavaksi valittiin Mainostoimisto Statiivin kirkkaan vihreän värinen suunnitelma. (Ylivieskan kaupunki 2004.)

Kirjastoauton nimi valittiin kaikille avoimen nimikilpailun pohjalta. Osallistujia kilpailuun oli noin 120 ja erilaisia nimiehdotuksia tuli noin 400. Kirjaston henkilökunta teki esikarsinnan, joista 64 ehdotusta eteni kirjastoautotoimikunnan käsittelyyn. Kirjastoautotoimikunta valitsi viimeiseen vaiheeseen yhdeksän ehdotusta. Näistä yhdeksästä nimestä sivistyslautakunta valitsi Tarinatoukan auton nimeksi. (Ylivieskan kaupunki 2004.)

6.3 Monitoimiauto

Uuden kirjastoauton hankinta on kunnalle kallis investointi. Monilla paikkakunnilla uuden kirjastoauton hankintaa onkin taloudellisista syistä lykätty ja kunnan päätöksenteossa painoarvoa laitetaan usein mahdollisuudelle auton monipuoliseen käyttöön. Usein edellytys uuden auton hankintaan onkin se, että autosta tehdään monitoimiauto, joka palvelee mahdollisimman kattavasti kirjaston ohella muitakin toimijoita.

Lokakuussa 2022 tehtiin kysely 17 Suomen kirjastolle, jotka ovat ottaneet 2020-luvulla käyttöön uuden kirjastoauton (ks. liite 4). Vastauksia tuli yhdeksän kappaletta. Kaikkien kyselyyn vastanneiden toimijoiden autot olisivat soveltuneet monitoimiautoiksi, mutta ainoastaan Oulussa oli aktiivista monitoimiautotoimintaa. Oulussa on kaksi kirjastoautoa, joista toinen toimii myös monitoimiautona tarjoten kuntalaisille palveluita muilta kaupungin toimijoilta. Monitoimipalvelut ovat keskit-

tyneet kuntalaisten hyvinvointiin, nuorisotoimeen, kestävään kehitykseen ja senioreille suunnattuun toimintaan. Kulttuuripääkaupunkivuonna 2026 autoon on odotettavissa myös teatteria, musiikkia ja taidetta.

Myös muilla paikkakunnilla kirjastoautot ovat satunnaisesti toimineet monitoimi-autoina erilaisissa tapahtumissa. Monitoimisuuden käyttöaste kasvaa, jos auto on poissa kirjastotoiminnasta esimerkiksi loma-aikana. Useassa kunnassa kirjastoautoja hyödynnetään myös kiertävänä äänestysautona. Monitoimipalveluiden haasteena on kirjastopalveluiden ja muun toiminnan yhteensovittaminen. Vastauksista paistaakin pelko kirjastopalveluiden määrän ja laadun riittävydestä, jos autoon on suunnitteilla paljon muutakin toimintaa. Vaikka kunnalla olisikin monitoimiautomahdollisuus, pidetään normaalia kirjastoautotoimintaa edelleen auton tärkeimpänä toimintana.

6.4 Kirjastoautojen nykyiset palvelut

Huhtikuussa 2023 tehtiin kaikille kirjastoautoa käyttäville Suomen kirjastoille kysely, jossa selvitettiin, millaisia palveluita autot tarjoavat (ks. liite 5). Kysely lähetettiin sähköpostitse kyseisille kirjastoille ja se oli avoinna Kirjastoautoryhmän Facebook-tilillä. Kyselyyn vastasi 34 kirjastoa. Kyselyn vastauksista selviää, että perinteisten kirjojen ja lehtien lisäksi useimpien autojen valikoimista löytyy CD- ja MP3-formaatissa äänikirjoja ja musiikkiäänitteitä sekä DVD- ja BlueRay-elokuvia. Myös lauta- ja konsolipelit ovat suosittuja tuotteita. Jos joistakin autoista edellä mainittuja tuotteita puuttui, pystyi niitä helposti varaamaan pääkirjastosta.

Vastausten mukaan harvinaisempia, etupäässä pääkirjastosta varattavia tuotteita ovat erilaiset liikuntavälineet, työkalut ja soittimet. Liikuntavälineistä mainittiin frisbeegolf-kiekot sekä liuku- ja lumikengät. Yhdessä kirjastoautossa pystyi lainaamaan myös läheisen laskettelukeskuksen kausikortteja. Lainattavista soittimista esille nousivat kitara ja ukulele. Myös neurologiset- eli nepsy-tuotteet, kuten erilaiset hypistely- ja stressilelut, ovat suosittuja. Sähkönkulutusmittarit ja roskapihdit ovat myös monen auton valikoimissa ainakin pyydettyinä. Muutamassa vastauksessa mainittiin myös pintalämpömittari sekä ompelukone.

Eräs esimerkki kirjastoauton erityispalvelusta on apteekkipalvelu. Sodankylän kirjastonjohtaja Tiina Heinänen kertoo, että kirjaston kautta tarjottavat apteekkipalvelut vaativat paikkakunnan apteekkarin lupa-anomuksen palvelupisteen perustamiselle Fimealta. Lupa on henkilökohtainen ja mahdollinen apteekkarin vaihtuminen edellyttää uuden luvan hankkimista. Muina palvelun edellytyksinä Heinänen mainitsee, että auton tulee olla lukitussa tallissa silloin, kun se ei ole ajossa ja että autossa olevat lääkkeet tulee olla lukitussa läpinäkymättömässä laatikossa tai kaapissa. Autosta reseptilääkkeitä haluava asiakas tekee apteekin kanssa sopimuksen lääketoimituksesta. Sopimuksen teon jälkeen lääkkeet toimitetaan asiakkaan nimellä autoon. Sodankylässä myös vanhojen lääkkeiden palauttaminen kirjastoautoon on mahdollista. (Heinänen 2023.)

Esimerkki erikoisemmasta lainaustoiminnasta on Turussa kokeiltu sähköauton lainausmahdollisuus yhteistyössä Toyotan kanssa toukokuussa 2023. Kirjaston palvelupäällikkö Sanna Hernelahti kertoi, että sähköauton varauskalenteri kolmelle viikolle täyttyi 20 minuutissa. Kirjasto- ja ajokorttia näyttämällä auton pystyi lainaamaan käyttöönsä neljän tunnin ajaksi. (Hernelahti 2023.)

6.5 Ylivieskan kirjastoauton palvelukyselyt asiakkaille

Marraskuussa 2022 tehtiin Ylivieskan kirjastoauton iltareitin asiakkaille kysely auton palveluiden kehittämiseksi (ks. liite 6). Kyselyn avulla selvitettiin, miten nykyistä palvelua tulisi kehittää ja mitä lisäpalveluita kirjastoautoon toivottaisiin. Kuljettaja jakoi kyselylomakkeita auton asiakkaille ja tässä vaiheessa lomake oli herättänyt paljon hyviä keskusteluja kuljettajan ja asiakkaiden väillä. Varsinaisia kyselylomakkeita palautettiin lopulta kuitenkin vain viisi. Vastauksissa korostui tyytyväisyys kirjastoauton toimintaan. Kirjastoautoon toivottiin tulostusmahdollisuutta sekä vaihtelevampaa ja monipuolisempaa aineistoa. Yksi vastaaja halusi kirjastoauton aikatauluun muutoksia ja toivoi mahdollisuutta toimittaa lähtevää postia kirjastoauton mukana kaupungin keskustaan.

Toinen kirjastoauton palvelutoiveita selvittämään pyrkinyt tiedustelu lähetettiin sähköpostitse Ylivieskan alakoulujen opettajille. Opettajia pyydettiin keskustelemaan oppilaittensa kanssa toiveista koskien kirjastoauton palveluiden tarjontaa. Vastauksia saatiin kahdelta koululta. Vastauksissa toivottiin toiminnallisina palveluina lyhyitä kirjavinkkauksia sekä pieniä tietovisoja, joiden arveltiin houkuttelevan lisää asiakkaita autoon. Aineistopuolella toiveina olivat tietokirjojen määrän kasvattaminen ja erilaisten pelien lainausmahdollisuus. Kirjastoauton haasteena palveluiden toteuttamiselle vastauksissa nähtiin koulupysäkkien ruuhkaisuus.

Joulukuussa 2022 julkaistiin Ylivieskan kaupunginkirjaston kotisivuilla nettikysely kirjastoauton palveluista (ks. liite 7). Vastauksia kyselyyn tuli 24 kappaletta. 75 % vastaajista oli naisia ja yli puolet vastaajista (54 %) oli 41–60-vuotiaita. Vastanneista 37 % ei käyttänyt kirjastoautoa ollenkaan. Annetuissa vastauksissa toivottiin muun muassa tietokonetta asiakaskäyttöön sekä paketti- ja ruokapalvelua. Muutamassa vastauksessa toivottiin soittimia ja työkaluja lainattavaksi. Autoon toivottiin myös esiintyjä ja kaivattiin aikataulumuutoksia. Enimmäkseen palveluihin oltiin hyvin tyytyväisiä ja henkilökunta sai kiitosta. Alla muutamia terveisiä auton henkilökunnalle.

”Tyttöni ilahtuu aina kun tunnetaan ja jututetaan kivasti.”

”Asiantunteva ja asiakkaiden tarpeista kiinnostunut asiakaspalvelija. Hyvä Pauli!”

”Jatkakaa samaan malliin!”

”Loistava palvelu!”

”Sydämellinen kiitos ihanasta ja lämpimästä kohtaamisesta joka kerta. Olette niin oikealla alalla ja huomioitte mahtavasti sekä lapset että aikuiset. Ei parempaa palvelua voisi saada!”

”Pauli on paras! Kiitos!

”Erinomainen asiantuntemus ja palvelu! Kiitos!”

”Ihan huippu ja palvelualtis henkilökunta.”

”Muistan, että lapseni piti päivistä, jolloin kirjastoauto tuli koululle. Se oli aina speisaaali päivä. Toivottavasti käyttöä autolle riittää jatkossakin. Mietin myös kannattaisiko kirjastolta olla yhteyksissä kyläyhdistyksiin, ja heidän kauttaan yhteistyössä järjestää jonkinlainen tutustumispäivä kirjastoautoon, esimerkiksi jonkin

kylätapahtuman yhteydessä? Monille auto on uusi asia ja kynnys ensimmäiseen käyntiin voi olla iso. Samoin paikat ja kellonajat hukassa, jos ei edes tiedä palvelusta.”

Asiakaspalvelu kirjastoautossa voi olla hyvin monenlaista. Kirjastoautossa aiemmin työskennellyt Kari Vääräkangas muistelee, kuinka esimerkiksi viimeisillä koulupysäkeillä aikataulun antaessa myöten henkilökunta osallistui lasten kanssa välituntitoimintaan. Joskus oppilaat haastoivat auton henkilökunnan leikkimään kukkulankuningasta koulun lumivuorelle tai pyysivät mukaan naruhyppelyyn. (Vääräkangas 2023.) Myös nykyinen kuljettaja Pauli Ylikoski kertoo asiakastapaamisista, joissa vuorovaikutus, sosiaalisuus ja vastavuoroisuus korostuvat. Näin käy esimerkiksi silloin, kun asiakkaat tuovat autoon leivonnaisia kahvin kera. (Ylikoski 2023).

Hakeutuvassa kirjastotoiminnassa korostuu henkilökohtainen palvelu ja läheinen asiakassuhde. Sekä kirjastoauton kuljettaja että kotipalvelua hoitava työntekijä palvelevat asiakkaitaan huomioiden tarvittaessa asiakkaiden yksilölliset palvelutarpeet. Kirjastoautotoiminnassa iltareitin pysäkki voi sijaita hyvin lähellä asiakkaan kotia, jolloin tunne henkilökohtaisesta palvelusta korostuu ja palvelu tämän vuoksi koetaan erityisen henkilökohtaisena. Kotipalvelutoiminnassa tämä korostuu entisestään, kun palvelua viedään jopa asiakkaan kotiin asti. Alla erään kotipalveluasiakkaan tervehdys kirjaston henkilökunnalle.

”Kiitos koko Ylivieskan pääkirjaston väelle hyvästä ja asiantuntevasta palvelusta. Olette erittäin tärkeitä mulle ihan jokainen. Turvallisia reittejä kirjastoauton kuljettajalle.”

6.6 Yhtenäistetty laina-aineisto ja Tarinatoukan laina-aineiston sijoittelu hyllyissä

Ylivieskan kirjastoautolla oli marraskuuhun 2022 asti oma laina-aineisto. Marraskuussa 2022 auton aineisto yhdistettiin pääkirjaston aineiston alaisuuteen. Yhdistämisen jälkeen auton aineisto siirtolainattiin autoon. Tämä toimenpide edesauttaa aineiston kierrättämistä pääkirjaston ja auton välillä. Siirtolainaus mahdollistaa myös erilaisten kausituotteiden, kuten puutarhakirjojen tai joulukirjojen, siirtämisen pääkirjastosta kirjastoauton alaisuuteen.

Suomen yleisissä kirjastoissa käytetään yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä (YKL). Järjestelmä on jakautunut kymmeneen pääluokkaan (Kaavio 2) ja pääluokat jakaantuvat taasen alempiin luokkiin. Esimerkiksi luokka 4 kattaa maantiedon ja alaluokissa käydään eri maita ja maanosia läpi. (Finto 2023.)

Luokka	Aihe
0	Yleisteokset. Kirja-ala. Kirjastotoimi. Yleinen kulttuuripolitiikka. Joukkotiedotus
1	Filosofia. Psykologia. Rajatieto.
2	Uskonto.
3	Yhteiskunta
4	Maantiede. Matkat. Kansatiede.
5	Luonnontieteet. Matematiikka. Lääketiede.
6	Sovelletut tieteet.
7	Taiteet. Liikunta.
8	Kaunokirjallisuus. Kirjallisuustiede. Kielitiede.
9	Historia

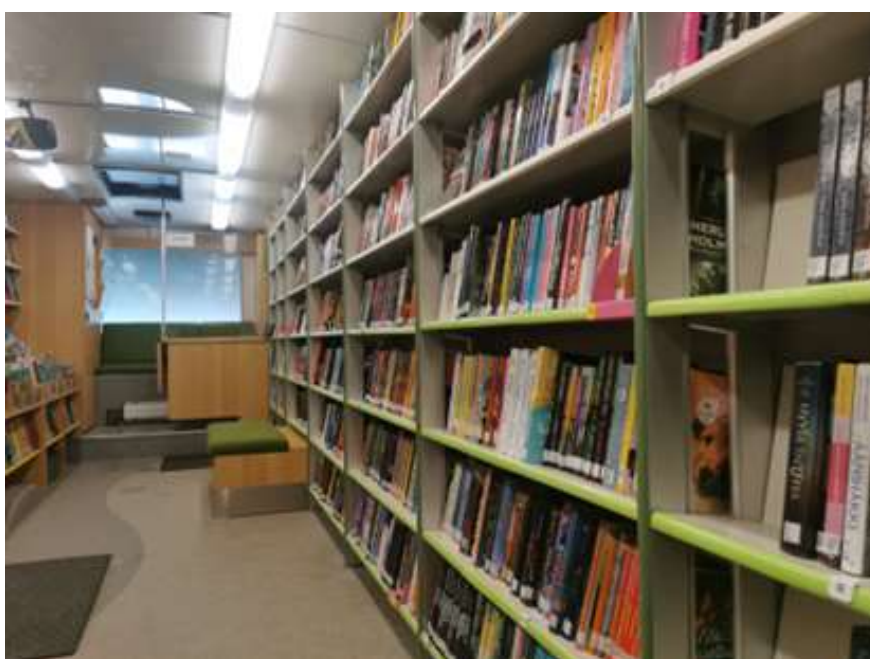
Kaavio 2. Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmän pääluokat (Finto 2023.)

Kun aineistolle on löytynyt oikea luokka, pitää päättää, mille ikäryhmälle aineisto on pääasiallisesti tarkoitettu. Ylivieskan kirjastopalvelut on jakanut aineiston aikuisten, nuorten aikuisten, nuorten ja lasten luokkiin. Kirjastoautossa aikuisten

kertomakirjallisuus on sijoitettu kolmelle ylimmälle hyllylle. Nuorten ja nuorten aikuisten kertomakirjallisuus autossa on yhdistetty ja se sijaitsee auton alahyllyillä samoin kuin lasten kertomakirjallisuus. Kertomakirjallisuuden löytämisen helpottamiseksi auton hyllyihin on liimattu värinauhat; keltainen lasten ja vihreä nuorten kirjoille. Hyllymetrejä autossa on vajaat 72 metriä. Taulukossa 9 eritellään auton tämänhetkisen aineiston hyllymetrit. Autosta löytyy myös kuvakirjalokerikko (290 cm x 60 cm) sekä pyörivä hylly aikakauslehdille ja AV-aineistolle.

Taulukko 9. Tarinatoukan hyllymetrit aineistolajeittain vuonna 2023

Aineistolaji	Hyllymetrit sentteinä	Prosenttiosuus hyllymetreistä
Aikuisten kertomakirjallisuus	2166 cm	30,23 %
Nuorten kertomakirjallisuus	2016 cm	28,14 %
Lasten kertomakirjallisuus - joista helppolukuisia kirjoja	1024 cm 288 cm	14,30 % 4,02 %
Tietokirjallisuus	1670 cm	23,31 %
Uutuus- /esittelykirjat	288 cm	4,02 %
Kokonaismäärä	7164 cm	100 %

Kuva 21. Taustalla näkyy lainaustiski ja etualalla hyllyihin kiinnitetyt värinauhat (Kuva: Janne Koski 2023.)

Kuva 22. Taustalla kuljettajan vieressä oleva palautustiski. Vasemmalla puolella lehti / av-ainestohylly. Oikealla edessä tietokirjahyllyjä. (Kuva: Janne Koski 2023.)

Kuva 23. Alimmalla hyllyllä lasten kertomakirjallisuutta, keskellä kuvakirjoja ja sarjakuvia, ylähyllyillä aikuisten tietokirjoja. (Kuva: Janne Koski 2023.)

6.7 Aikataulun vaikutus Ylivieskan kirjastoauton palveluiden järjestämiseen

Aikataulu asettaa omat haasteensa kirjastoauton palveluiden järjestämiseen. Ylivieskan kirjastoauto palvelee asiakkaita viitenä päivänä viikossa koulujen aukioloaikojen mukaan 62 pysäkillä (ks. liite 3.). Tiistaisin, torstaisin ja perjantaisin auto palvelee aamuvuorossa koululaisia ja päiväkotiryhmiä. Iltareitillä maanantaisin ja keskiviikkoisin auton toiminta keskittyy sivukylien asiakaspalveluun. Koulujen loma-aikoina kirjastoautotoimintaa ei ole. (Ylivieskan kaupunki 2023.)

Ylivieskassa on kahdeksan alakoulua, Taanilan yhtenäiskoulu ja Kaisaniemen yläkoulu. Kirjastoauto palvelee kaikkia alakouluja pois lukien pääkirjaston vieressä sijaitseva Päivärinnan koulu. Lisäksi auto käy joka toinen viikko Taanilan yhtenäiskoululla. (Ylivieskan kaupunki 2023.) Taanilan yhtenäiskoulun asiakkaat rajoittuvat alakoululaisiin. Yläkoululaiset käyttävät pääkirjaston palveluita. Vuonna 2019 kokeiltiin pysäkkiäaikaa silloisen yläkoulun luona, mutta tarvetta kirjastoautopalveluille ei tuolloin ollut.

Pysähdykset kouluilla ovat kestoltaan 45 minuutista puoleentoista tuntiin koulun oppilasmäärästä riippuen. Aikaa yhdelle luokalle on varattu 10–15 minuuttia. Koulupysäkit ovat usein hyvin ruuhkaisia, sillä yleensä koko luokka tulee yhtä aikaa asioimaan autossa. Tämän vuoksi aamureiteillä autossa palvelee kaksi virkailijaa. Toinen virkailijoista palauttaa aineistoa auton etuosassa ja toinen hoitaa lainaustoimintaa auton takaosassa. Iltareiteillä auton palveluista vastaa kuljettaja yksin.

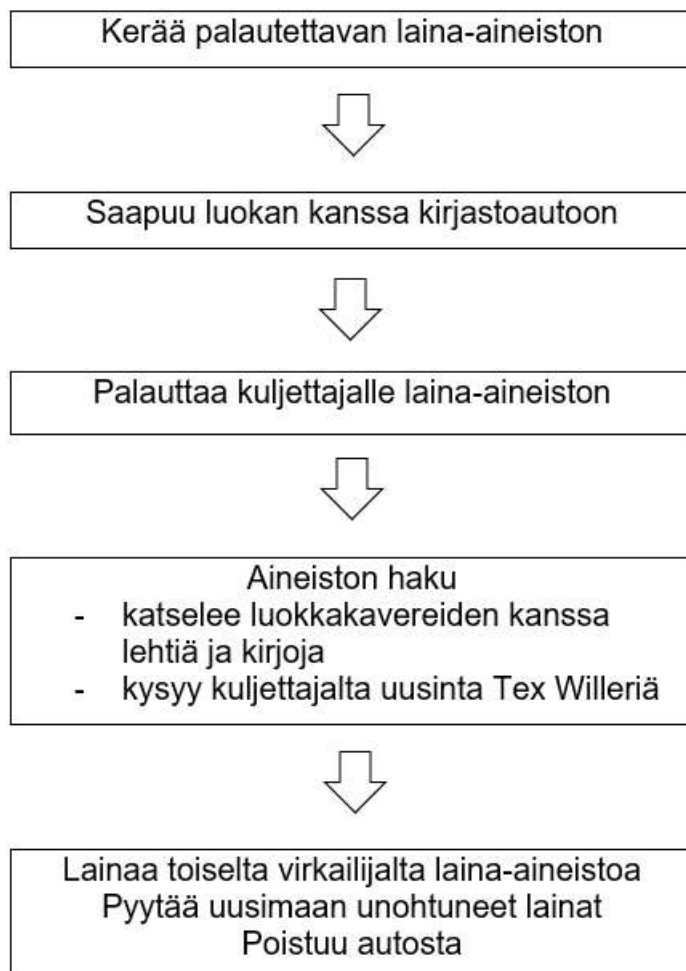
6.8 Asiakasprofiilit

Kirjastoauton asiakasprofiilia hahmotetaan kolmen erilaisen, kuvitteellisen käyttäjäprofiilin avulla. Kirjastoauton asiakkaista suurin osa on alakoululaisia, joten on luontevaa esitellä yksi profiili alakoululaisen näkökulmasta. Iltareitin asiakas-kunta koostuu enimmäkseen perheistä ja ikäihmisistä. Perheenisä-profiili on

asiakas, joka käyttää paljon kirjaston sähköisiä palveluita. Ikäihmisen asiakasprofiilissa on huomioitava muun muassa toteutettavan palvelun esteettömyysnäkökohdat.

Alexi Alakoululainen

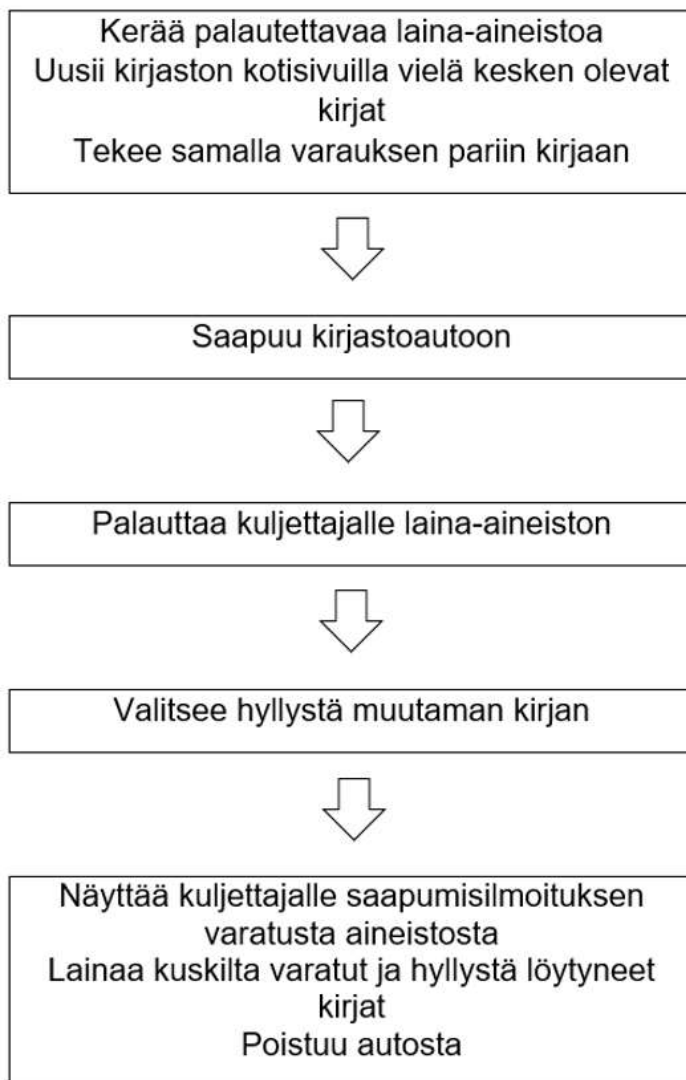
Alakoululainen Aleksi on 11-vuotias. Hän on kiinnostunut tubettajista, erilaisista peleistä sekä legoista. Aleksi asuu keskustassa ja käyttää sekä pääkirjaston että kirjastoauton palveluita. Kerran viikossa hän käy kouluvuorolla kirjastoautossa. Yleensä Aleksi lainaa sarjakuvia, Lego-kirjoja sekä lukukirjan koululuokkaan. Aleksi toivoisi autoon konsoli- ja lautapelejä.

Kaavio 3. Alakoululaisen palvelupolku (Piirros: Hippu Koski 2023.)

Pekka Perheellinen

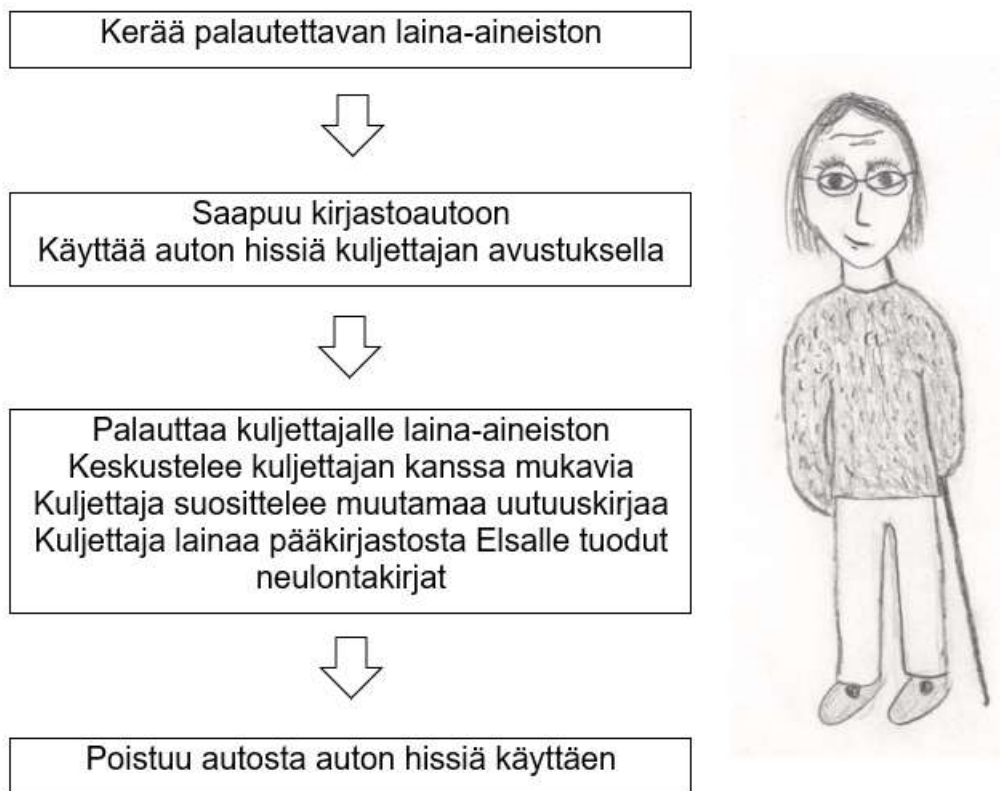
Pekka on 35-vuotias perheellinen mies, joka työskentelee vartijana. Hän kuuntelee paljon äänikirjoja ja lukee elämäkertoja. Pekka käyttää paljon kirjaston sähköisiä palveluita hyväkseen. Hän tekee kirjaston kotisivujen kautta kirjavarauksia kirjastoautoon ja opettelee Rockwayn avulla kitaransoittoa. Pekka lainaa myös kahdelle päiväkotikäiselle lapselleen kuvakirjoja ja iltasatulukemistä. Pekan vaimo Sanna lukee eMagz-sovelluksella aikakauslehtiä.

Kaavio 4. Perheellisen palvelupolku (Piirros: Hippu Koski 2023.)

Elsa Eläkeläinen

Elsa on 78-vuotias eläkeläinen, joka asuu syrjäkylällä. Elsa käyttää rollaattoria apuvälineenään ja kirjastoautoon pääsy vaatii auton hissien käyttöä. Elsa tekee runsaasti käsitöitä ja hän lainaa esimerkiksi neulontakirjoja. Elsa lukee paljon ja pyytää usein kuljettajalta uusimpia dekkarikirjoja. Elsalle kirjastoautokäynti on yksi viikon kohokohdista ja hän pelkää, että pysäkki lopetetaan, koska on sen ainoa käyttäjä.

Kaavio 5. Eläkeläisen palvelupolku (Piirros: Hippi Koski 2023.)

6.9 Ylivieskan kirjastoautotoiminnan SWOT-analyysi

SWOT muodostuu termeistä Strengths (vahvuudet), Weaknesses (heikkoudet), Opportunities (mahdollisuudet) ja Threats (uhat). Kaaviossa 6 käyn läpi SWOT-analyysin keinoin Ylivieskan kirjastoautotoimintaa.

Vahvuudet Saavutettava aikataulu Aikaa kokoelman hoidolle Vakiintunut toiminta	Heikkoudet Kirjastoautonkuljettajalla ei ole sijaista Ruuhkaisuus koulupysäkeillä Lyhyet pysäkkiajat muulle toiminnalle
Mahdollisuudet Monipuolistaa lainausaineistoa Luoda uusia palveluita yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa Kokeilukulttuuri aloitettu	Uhat Kirjastoauton ikä ja mahdolliset viat

Kaavio 6. SWOT-analyysi Ylivieskan kirjastotoiminnasta

Vahvuudet

Suurimmat vahvuudet kirjastoautotoiminnalle ovat saavutettava aikataulu ja vakiintunut toiminta. Aikataulu kattaa kaikki Ylivieskan alakoulut ja suurimmat päiväkodit pois lukien pääkirjaston läheisyydessä olevat yksiköt. Toiminta on vakiintunutta. Aikataulu on pysynyt samana usean vuoden ajan pieniä muutoksia lukuun ottamatta, joten asiakkaat ovat oppineet käyttämään kirjastoautoa tiettyinä päivinä. Aikataulu antaa mahdollisuuden myös kokoelman hoidolle.

Heikkoudet

Suurin heikkous on kirjastoautokuljettajan sijaisen puute. Jos kuljettaja esimerkiksi sairastuu, jää kirjastoautoreitti hyvin suurella todennäköisyydellä ajamatta. Kirjastoauton kuljettamiseen tarvitaan C-ajokortti ammattipätevyyksin. Ajo-oikeuden lisäksi kuljettajalla tulisi olla vähintään kirjastovirkailijan tutkinto.

Koulupysäkkien ruuhkaisuus aiheuttaa ahtautta autossa. Joillakin kouluilla auton tullessa pysäkillä auto täyttyy jopa useammasta luokasta. Kirjastolta on esitetty kouluille toive pysäkkiajan tasaisesta jakamisesta luokille, jotta päällekkäisyyksiä ei pääsisi syntymään. Tämä ei kuitenkaan kaikilla kouluilla toimi, vaan pysäkkiajan alussa asiakasmäärä on suuri, kun taas pysäkkiajan lopussa voi olla hiljaista.

Ilta-reittien pysäkkiajat ovat noin 15 minuuttia, joten asiakkaalle ei jää paljoa aikaa muuhun kuin lainaustoimintaan.

Mahdollisuudet

Lainausaineiston monipuolistaminen nostaa palvelutasoa. Kevään 2022 aikana on asiakaskyselyjen pohjalta aloitettu kokeilukulttuuri, jossa kokeillaan ja testataan uusia innovaatioita ja hyväksi todetut otetaan käyttöön.

Kirjastoautopalvelut tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Auto on ollut useamman vuoden ennakköäänestyspaikkana ja se on ollut mukana erilaisissa kaupungin tapahtumissa.

Uhat

Kirjastoauto on tällä hetkellä 19 vuotta vanha ja vaikka auto toimiikin hyvin, vaarana on toiminnan keskeytyminen auton vikojen vuoksi.

6.10 Ylivieskan kirjastoautotoiminnan PESTEL-analyysi

PESTEL muodostuu termeistä Political (poliittinen), Economical (taloudellinen), Social (sosiaalinen) Technological (teknologinen), Ecological (ekologinen) ja Legal (juridinen). PESTEL-analyysin avulla voidaan tutkia, miten yhteiskunnan eri osa-alueilla ja ympäristössä tapahtuvat muutokset vaikuttavat yrityksen toimintaan tulevaisuudessa. Kaaviossa 7 kuvaan PESTEL-analyysin avulla Ylivieskan kirjastoautotoimintaan vaikuttavia tekijöitä.

Vaikuttavat tekijät	Mikä / Miten vaikuttaa toimintaan?
Politiikka	Miten kaupungin päättäjät panostavat kirjastoautotoimintaan?
Talous	Millainen on kaupungin tulevaisuuden budjetti? Onko valtion avustusta tulevaisuudessa kirjastoautoille?
Sosiaaliset tekijät	Väestön ikääntyminen ja alueen muuttotappio Vastaavatko palvelut eri ikäryhmien tarpeita?
Teknologia	Kirjastopalveluita yhä enemmän myös verkossa
Ympäristö	Ilmastonmuutos? Diesel, biokaasu, sähkö?
Lainsäädäntö	Miten turvataan kirjastopalvelut kaikille?

Kaavio 7 Pestel-analyysi Ylivieskan kirjastoautotoiminnasta

2010-luvun vaihteessa Ylivieskan kaupunginvaltuustossa käytiin keskusteluja koko kirjastoautotoiminnan lakkauttamisesta ja silloinen kirjastojohtaja Arja Nevanperä kirjoitti vastineita kirjastoautotoiminnan tärkeydestä. Nykyään valtuusto on suhteellisen myötämielinen kirjastoautotoiminnalle. Perussuomalaisten valtuustoryhmä teki 31.1.2022 valtuustoaloitteen uuden kirjastoauton hankinnasta ja biokaasun tankkauspisteen perustamisesta.

Ylivieskan kaupungin taloustilanne on haasteellinen ja määrärahoja uuden kirjastoauton hankinnalle ei tällä hetkellä ole. Mahdollinen valtionavustus kirjastoauton hankintaan voisi mahdollistaa tulevan hankinnan. Ylivieskassa on viime vuosina

panostettu koulujen rakentamiseen ja seuraavana asialistalle tulee kirjastotalo ja liikuntakeskus. Kummatkin rakennukset ovat noin 50 vuotta vanhoja eivätkä täytä nykyajan laatuvaatimuksia.

Väestö ikääntyy ja muuttovirta keskustaan kasvaa. Ylivieskassa asuu kuitenkin paljon lapsiperheitä ja kaupunki on ollut muuttovoittoinen pitkään ennen viime vuoden pientä notkahdusta.

Vaikka sähköiset palvelut yleistyvät ja äänikirjojen suosio kasvaa, perinteinen kirja pitää yhä pintansa. Ylivieskan kirjastoauton lainausmäärä vuonna 2022 nousi 4,86 % verrattuna koronaa edeltävään huippuvuoteen 2019. Tänä vuonna lainaukset autossa ovat jatkaneet kasvuaan. Lainausmäärä vuoden 2023 alusta toukokuun loppuun nousi tasan yhdeksän prosenttia verrattuna edellisvuoteen. (Axiell Aurora 2023.)

Ympäristöpolitiikan näkökulmasta on pohdittava, onko uusi kirjastoauto perinteinen diesel- vai kaasuauto. Ylivieskan kaupunki on liittynyt hiilineutraalien kuntien (Hinku) verkostoon helmikuussa 2020. Liikenteen ja liikkumisen näkökulman on luvattu näkyvän kaupungin ilmastotyössä. (Hiilineutraalisuomi.fi 2020.) Sähköauton hankinta on tänä päivänä hyvin kallis investointi eivätkä suomalaiset toimittajat ole vielä lähteneet mukaan kyseiseen toimintaan. Energiankulutuksen kasvihuonepäästöjä voidaan alentaa myös biopolttoaineilla, kuten biokaasulla.

Laki yleisistä kirjastoista edellyttää, että kirjasto peruspalveluna on yhtäläisesti kaikkien kuntalaisten saavutettavissa (Laki yleisistä kirjastoista 2023). Kirjastoauto palvelee kouluja, varhaiskasvatusta ja sivukylien asukkaita. Ilman kirjastoauton palveluja saavutettavuutta ei pystyttäisi Ylivieskassa toteuttamaan.

7 KOTIPALVELUSTA KIRJAT KOTIIN PALVELUKSI JA YLIVIESKAN KIRJASTOPALVELUIDEN SIIRTOKOKOELMAT

”Shut in -service” eli vapaasti suomennettu ”koteihin suljettujen palvelu” alkoi vuonna 1941 Clavelandin yleisessä kirjastossa Yhdysvalloissa. Toisen maailmansodan jälkeen palvelu laajeni Eurooppaan ja ensimmäisenä Suomessa Keravan kauppalankirjasto aloitti kotipalvelutoiminnan vuonna 1961. (Laakso 2019, 9)

Ylivieskan kaupunginkirjastossa laadittiin vuoden 1988 aikana suunnitelma kotipalvelun käyttöönotosta. Suunnitelmien mukaan kotikäyntejä tehtäisiin käyttäjäryhmille, jotka iän, sairauden, liikuntaesteen tai näkövammaa takia ovat estyneitä käyttämään pääkirjaston palveluita. Kirjasto kartoitti kotipalvelun tarvetta yhteistyössä kodinhoitajien, kotiavustajien, kotisairaanhoidtajien ja seurakuntasisarten kanssa. Kotipalveluasiakkaille lähetettiin kirjaston uutistiedotteet, kasetti-, video- ja äänilevyluettelot sekä luettelo isotekstisistä kirjoista. Näiden tiedotteiden ja luetteloiden pohjalta asiakkaat pystyivät tekemään aineistovarauksia, joita kerran kuukaudessa asiakkaille toimitettiin. Asiakkaille tehtiin asiakaskortit, joihin merkittiin asiakkaan lainaamat kirjastoaineistot. Kotipalvelutoiminta aloitettiin tämän selvityksen pohjalta joulukuussa 1988. (Ylivieskan kaupunki 1988.)

Väestön ikääntyessä yhä useampi vanhus asuu jatkossa kotonaan, joten tarve erilaisille kotipalveluille kasvaa. Kirjaston kotipalvelutoiminta tarjoaa kirjastopalveluja niille, jotka eivät itse pääse käymään kirjastossa. Syynä tähän voi olla esimerkiksi vamma, sairaus tai ikääntyminen. Joissakin tapauksissa myös kirjaston heikko saavutettavuus on voinut olla edellytys kotipalvelun käyttöön. (Laakso 2010, 9) Ylivieskassa kotipalvelun asiakkaat ovat pääasiassa ikääntyneitä henkilöitä, joilla on myös liikunnallisia rajoitteita. Tällöin asiointi paikan päällä kirjastossa ei ole mahdollista tai se vaatii asiakkaalta erityisjärjestelyjä.

Jämsenin ja Kukkosen (2017, 37–39) mukaan ikäystävällinen asiakaspalvelu lähtee asiakkaan tarpeista ja siinä tulee huomioida asiakkaiden ikä ja yksilöllisyys.

Ikäystävällisessä asiakaspalvelussa tunnistetaan ikääntymiseen liittyviä ilmiöitä ja ymmärretään, mistä ne johtuvat. Ikääntyminen vaikuttaa ihmisen toimintaan ja myös kirjaston kotipalvelutoiminta on osattava sovittaa ikäihmisen tarpeita vastaavaksi. Pelkkä ikä ei anna vastauksia asiakkaan toiveista, vaan ne tulee selvittää huomioiden ikäihmisen yksilölliset tarpeet. Palvelussa asenne ja hymy auttavat paljon. Myös kärsivällinen ja selkeä keskustelu sekä entuudestaan tuttujen sanojen käyttö lisäävät asiakaspalvelun vuorovaikutusta. (Jämsen & Kukkonen 2017, 37–39.)

Terminä kotipalvelu sekoitetaan helposti sosiaali- ja terveystoimen tarjoamiin palveluihin, joten useat kirjastot ovat ottaneet käyttöön korvaavia nimiä. Näitä ovat esimerkiksi *kotikirjastopalvelu*, *kirjat kotiin -palvelu* ja ruotsinkielisellä alueella käytettävä palvelunimitys *boken kommer*. (Laakso 2020, 10)

Ylivieskassa kirjaston kotipalvelusta vuosikymmeniä vastannut henkilö tunsikin hyvin kotipalveluasiakkaat ja osasi valita heitä kiinnostavia kirjoja, vaikkei erillisiä lainatoiveita asiakkailta aina tullutkaan. Kerran kuussa keskitetysti tapahtuva palvelukierros suoritettiin virkailijan omalla autolla ja se vei aikaa noin kolme tuntia. Kyseinen virkailija eläköityi maaliskuussa 2023.

Kotipalvelun prosessien ja tehtävänkuvan selvittäminen oli ajankotaista alkuvuodesta 2023. Ennen eläköitymistään kotipalvelusta vastannut virkailija antoi arvokasta tietoa asiakkaista ja toimintatavoista tulevalle kotipalvelusta vastaavalle henkilölle. Henkilövaihdoksen yhteydessä valittiin kotipalvelusta vastaavalle henkilölle myös varahenkilö.

Huhtikuussa 2023 Ylivieskan kirjaston kotipalvelu-nimi muutettiin kirjat kotiin -palveluksi ja palvelun päävastuu siirrettiin uudelle työntekijälle. Tehtävässä aloittanut työntekijä kävi tutustumassa ja haastattelemassa nykyisiä asiakkaita käyttäen apuna samalla käyttöön otettua Kirjat kotiin -haastattelulomaketta (ks. liite 8), jota käytetään myös uusien asiakkaiden tullessa kirjat kotiin -palvelun piiriin.

Palvelun uudelleen organisoinnin aikana selvitettiin myös mahdollisuutta toteuttaa palvelu kirjaston ulkopuolisen kuljetuspalvelun toimesta. Tämä osoittautui kuitenkin liian haastavaksi järjestää siten, että sama henkilö olisi aina päässyt kuljettamaan aineiston asiakkaiden kotiin ja että kuljetuksen budjetti olisi pysynyt maltillisena. Asiakkaille tuttu ja turvallinen työntekijä on merkittävä osa palvelua. Palvelu on asiakkaille myös sosiaalisesti tärkeä tapahtuma ja monelle se on yksi kuukauden kohokohdista.

Kirjat kotiin -palvelun lisäksi Ylivieskan kirjastopalveluilla on kaksi siirtokokoelmaa vanhainkodeissa. Siirtokokoelmia on vuosien aikana ollut useampikin, mutta toiminnan loppuminen tai tila-ahtaus ovat aiheuttaneet siirtokokoelmatoiminnan supistumisen. Esimerkiksi Ylivieskan terveyskeskuksessa pitkään olleen siirtokokoelman tilalle on tullut lahjoituksena saatujen kirjojen kokoelma.

Kirjastolla on edelleen edellytykset tarjota useita siirtokokoelmia. Aineiston vaihtuvuudesta voidaan huolehtia Kirjat kotiin -palvelukuljetuksen yhteydessä. Palvelun käynnistämisestä voisi tulevaisuudessa keskustella esimerkiksi neuvolapalveluiden ja nuorisotoimen kanssa.

8 POHDINTA

Opinnäytetyössäni selvitin kirjaston palvelutarjontaa yleisesti sekä erityisesti Ylivieskan kirjaston hakeutuvien palvelujen kehittämisen osalta. Hakeutuvan kirjastotoiminnan tutkimus- ja kehitystyö lähti liikkeelle käytännön tarpeesta opintojeni rinnalla. Olen toiminut Ylivieskan kaupunginkirjaston vs. kirjastojohtajana 1.5. 2022 alkaen ja tätä ennen kirjaston eri tehtävissä 1990-luvulta alkaen. Työssäni olen saanut suunnitella ja toteuttaa kirjaston tuottamia palveluita.

Tutkimuksessani selvitin, mitkä seikat vaikuttivat kirjastoauton hankintaan Ylivieskassa vuonna 1974 ja minkälaisia palveluita kirjasto tuohon aikaan tuotti. Ylivieskassa kirjastoautopalveluiden kehittämistä puolsi ennen kaikkea kirjastoauton taloudellisuus verrattuna sivukirjastojen ylläpitokustannuksiin. Myös lainamäärien oletettiin autossa kaksinkertaistuvan sivukirjastojen lainamääriin verrattuna. Ylivieskan kirjastopalveluiden palvelutarjonta vaikuttaa aineiston perusteella olleen melkein pä aikaansa edellä jo viitisenkymmentä vuotta sitten. Tästä esimerkkinä on aineistossa mainittu ja edelleen aiheena ajankohtainen ympäristönsuojeluilta nuorille sekä lastenkulttuurin, taiteen ja teatterin tulo kirjastoon.

Intoa kehitysmyönteisyydelle epäilemättä loi vuonna 1971 valmistunut kirjastotalo. Sen sanottiin olleen valmistuessaan Oulun läänin tilavin ja tarkoituksenmukaisin kirjastorakennus, joka olisi täyttänyt myös maakuntakirjaston ehdot. Vaikka kirjastotalo ei enää nykyisin vastaa tämän päivän kirjastotalolle asetettuja vaatimuksia, on Ylivieskan kirjastopalveluiden lainaus- ja tapahtumatuotanto valtakunnallisestikin mitattuna huippuluokkaa. Kirjastotalon ohella aika on puraissut hampaansa myös Ylivieskan kirjastoautoon. Auton toiminta on yhä vireää ja kehittyvää, mutta auton iän vuoksi riskit erilaisten vikojen syntyyn kasvavat.

Kirjastoautojen tekniset ominaisuudet ovat tutkimusaineiston valossa kokeneet suuren muutoksen. Nykyautoissa ja niiden palveluiden suunnittelussa korostuvat esteettömyys, ergonomia, ekologia ja esteettisyys. Nykyisin huomioidaan myös

äänieristykseen liittyviä seikkoja, jotka mahdollistavat esimerkiksi luottamukselliset keskustelut. Liikuteltavat ja vaihdettavat hyllyt mahdollistavat eri aineistojen helpot vaihdot esimerkiksi aikuisille ja lapsille. Kirjastoautojen tilojen suunnittelussa otetaan huomioon myös mahdollinen tapahtumatuotanto. Tarvittaessa auto voidaan tyhjentää hyllyistä kokonaan erilaisia tapahtumia varten.

Kirjastoauton hankinta on kunnalle kallis investointi. Nykyään puhutaan paljon monitoimiautoista, jolloin autoilla tuotettaisiin muutakin toimintaa kirjastopalveluiden lisäksi. On kuitenkin haastavaa toteuttaa monitoimiauton palveluita kirjastoautotoiminnan rinnalla ilman, ettei kirjastoautotoiminta siitä kärsisi. Tutkimukseni vahvisti näkemystä siitä, että kirjastoautot eivät juurikaan toimi monitoimiautoina, vaikka niillä olisikin siihen edellytykset. Monitoimiauton käyttö kirjastopalveluiden rinnalla voisi kuitenkin edesauttaa uuden auton hankintaprosessia. Autoa voisi käyttää esimerkiksi kaupungin valmiussuunnitelmien ja pelastuspalvelun johtautona. Autoon saadaan sijoitettua hyvin joustavasti pöytiä ja valmiit tietoliikenneyhteydet antavat valmiuden palvella edellä mainitun kaltaisessa tehtävässä, kuten metsäpalotilanteessa.

Ylivieskan kirjastoauto on toiminut useiden vuosien ajan vaalien ennakoäänestyspaikkana. Esimerkiksi kevään 2023 eduskuntavaaleissa Tarinatoukka oli neljänä päivänä ennakoäänestyspaikkana ja pysäkeillä kävi 570 äänestäjää. Ylivieskassa on tehty päätös, jonka mukaan auton toimiessa äänestysbussina lainaustoiminta autossa ei ole sallittua. Useassa kunnassa auto voi olla sekä äänestysbussi että kirjastoauto samaan aikaan. Tästä aiheesta olen aloittanut keskustelun Ylivieskan hyvinvointijohtajan kanssa ja suunnitelmat käytännön muuttamiseksi ovat vireillä.

Nykyään kirjastoautojen lainattava aineisto on monipuolista ja erikoisaineiston määrä tuntuu kasvavan koko ajan. Monissa autoissa lainattavana on esimerkiksi liikuntavälineitä ja työkaluja. Aineiston tulisi olla sellaista, joka sopisi hyvin usean asiakkaan käyttöön. Esimerkiksi luistimet ja monot ovat poissuljettuja, koska kovaihtoehtoja pitäisi olla runsaasti. Harrastetuotteiden hankkiminen kirjastoautoon on haastavaa jo pelkästään tuotteiden fyysisten kokojen vuoksi. Itseäni tutkimusaineiston kuvaama autojen lajikirjo arveluttaa. Mikäli kaikki asiakkaiden

ideat toteutettaisiin, muuttuisi kirjastoauto valikoimansa puolesta kauppa-auton kaltaiseksi. Ylivieskassa kirjastoauton käyttäjät ovat olleet tyytyväisiä auton lainattavaan aineistoon ja toiveet ovat olleet maltillisia.

Kyselyjen ja benchmarkkauksen tuloksena erikoisaineistona Ylivieskan kirjastoautoon on toistaiseksi hankittu kaksi eri painoista kahvakuulaa ja sähkönkulutusmittari. Keväällä 2023 asiakkaiden käyttöön tuli myös kannettava tietokone, jossa on tulostin- ja skannausmahdollisuus. Syksyllä 2023 Ylivieskan kirjastoauto alkaa vastaanottaa käytettyjä paristoja ja pienakkuja. Myös mahdollisista apteekkipalveluista keskustellaan paikallisten apteekkarien kanssa.

Odotettavissa on myös säästöjä yhtenäisten aineistohankintojen osalta. Laina-aineiston yhdistämisestä pääkirjaston alaisuuteen keskustelimme jo edellisen kirjastojohtajan kanssa toimiessani kirjastoauton esihenkilönä. Kirjastokimpassamme Nivalan kirjastolla on vuosia ollut yhtenäistetty laina-aineisto, ja siitä saatujen positiivisten palautteiden myötä toteutimme marraskuussa 2022 laina-aineiston yhtenäistämisen myös Ylivieskassa. Siirtolainaus pääkirjaston ja kirjastoauton välillä on toiminut hyvin ja auton valikoima on monipuolistunut kevään 2023 aikana.

Auton merkitys Ylivieskan kirjastopalvelujen kokonaisuudessa on kiistaton. Vuonna 2022 joka neljäs kirjastopalveluiden lainoista (71 602 kpl) tehtiin kirjastoautossa ja kirjastokorttia autossa käytti yli 1 500 asiakasta. Auto palvelee erityisesti kouluja, varhaiskasvatusta sekä sivukyliä asukkaita. Kirjastoautopalvelu on turvannut kirjaston yhtäläisen saavutettavuuden koululaisille ja auton mukana kouluille voidaan toimittaa opetuskäyttöön tarvittavaa aineistoa viikoittain. Koulu-kirjastot eivät pystyisi toimimaan yhtä ajantasaisesti ja kustannustehokkaasti.

Tulevassa henkilöstörekrytoinnissa kesällä 2023 tavoitteena on palkata eläköityneen kirjastovirkailijan tilalle henkilö, jolla olisi mahdollisuus sijaistaa myös kirjastoauton kuljettajaa. Tämä edellyttää kirjastoalan pätevyyden lisäksi C-ajokorttia ja ammattipätevyyden voimassaoloa. Mahdollisissa ammattipätevyyskoulutuksissa kirjasto voisi työnantajana maksaa koulutukset, kuten se tekee vakituisen kuljettajankin kanssa.

Toukokuuhun 2023 mennessä Tarinatoukalla oli ajettu 263 500 kilometriä. Vaikka ajoa tulee yhden kuljettajan voimin vain noin 14 000 kilometriä vuodessa, katkonainen, lyhyiden matkojen ajaminen aiheuttaa sekä haurastumista että kulumista materiaaleissa. Vaikkei autossa tällä hetkellä ole vakavia toimintaongelmia, on auton ikä ja riskit syytä tiedostaa. Kaupungin lähivuosisien taloussuunnitelmissa tulisi varautua uuden auton hankintaan ja seurata mahdollisia valtionavustuksia.

Ylivieskan kirjastoauto Tarinatoukka on toimiva ja käytännöllinen. Auton suunnitteluun on panostettu. Tämä huomattiin jo Lahden kirjastoautopäivillä vuonna 2005, jolloin Tarinatoukka sai toimivimman kirjastoauton palkinnon. Hyväksi havaittu ja auton toiminnallisuutta lisäävä ratkaisu on auton kummassakin päässä sijaitseva asiointipiste, jota suosittelisin myös seuraavan auton hankintalistalle, mikäli sellaista saisin tulevaisuudessa olla mukana laatimassa. Useisiin autoihin suunniteltua lainausautomaattia en lähtisi puoltamaan, koska henkilökunta on kehittänyt autoon toimivan lainaus- ja palautuskäytännön ja automaatti veisi paljon tilaa lainausaineistolta. Auton nykyinen aineiston sijoittelu mukailee alkuperäistä, hyvin toimivaa suunnitelmaa. Asiakasprofiloinnilla ja palvelupolkuja kuvaamalla on palvelut ja tuotteet saatu päivitettyä tämän päivän käyttäjien tarpeita vastaaviksi. Aineistoa toivoisin uudessakin autossa olevan niin paljon, että autoa voitaisiin tulevaisuudessakin hyvillä mielin kutsua kirjastoautoksi.

Perehtyessäni tutkimusaineistoon sain vahvistuksen ajatukseeni, että kirjaston toiminta on ollut kekseliästä, ketterää, monipuolista, mukautuvaa ja aikaansa seuraavaa kautta aikain. Liikkuvan kirjaston kehittäjä on tullut luoneeksi palvelun, joka edelleen on ajankohtainen, moneksi taipuva ja merkittävä osa kirjaston palveluvalikoimaa.

LÄHTEET

Abrams Books 2018. Valokuva. Artikkelissa Sharlee Glenn. Library on wheels - Travels the path of America's first bookmobile. Hakupäivä 15.4.2023. <https://www.wbur.org/hereandnow/2018/04/10/library-on-wheels-sharlee-glenn>

Accuna 2023. Taloushallintojärjestelmä. Ylivieskan kaupunki.

Axiell-Aurora 2023. Kirjastojärjestelmä. Joki-kirjastot.

Conlog Oy 2023. Valokuva. Esitekuvat tuotantohenkilöstö. Kajula, Kari 2023. Myyntipäällikkö. Conlog Oy. Sähköpostikeskustelu 11.5.2023.

Finto 2023. Hakupäivä 17.4.2023. <https://finto.fi/ykl/fi/>

Heinänen, Tiina 2023. Kirjastojohtaja. Sodankylän kirjasto. Puhelinkeskustelu 18.4.2023.

Hernelahti, Sanna 2023. Palvelupäällikkö. Turun kaupunginkirjasto. Puhelinkeskustelu 12.5.2023.

Hiilineutraalisuomi.fi 2020. Ylivieska liittyi Hinku-verkostoon – Pohjois-Pohjanmaalla jo yhdeksän Hinku-kuntaa. Hakupäivä 23.5.2023. [https://www.hiilineutraalisuomi.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Ylivieska liittyi Hinkuverkostoon Pohjo](https://www.hiilineutraalisuomi.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Ylivieska_liittyi_Hinkuverkostoon_Pohjo)

Holme, Ninnu & Sivenius, Pasi 2009. Kirjastoautot Suomessa. Lahti: Omakustanne.

Joki-kirjastot. Hakupäivä 7.5.2023. <https://joki.finna.fi/>

Jämsen, Arja & Kukkonen Tuula 2017. Ikäystävällinen yritys – Senioriasiakkaat tulevat! Joensuu: Karelia-ammattikorkeakoulu.

Kajula, Kari 2023. Myyntipäällikkö. Conlog Oy. Puhelinkeskustelu 10.5.2023 & Sähköpostikeskustelu 11.5.2023.

Kalajokilaakso 1974. Ylivieskan kirjastoauto starttaa tiistaina. 28.9.1974.

Kaleva 1970. Ylivieskan kirjastotalo Oulun läänin paras. 30.12.1970.

Kansan Tahto 1975. Ylivieskan kirjastoauton suosio ylitti odotukset. 23.1.1975.

Kiitokori Oy 2023. Valokuva. Yleisesite; luovutuskuvat Joni Saari. Rantanen, Janne 2023. Myyntipäällikkö. Kiitokori Oy. Sähköpostikeskustelu 11.5.2023.

Kirjastoauton tekniset laatusuositukset, päivitetty 14.11.2022. Hakupäivä 28.4.2023. https://www.kirjastot.fi/kirjastoautot/kirjastoautojen-laatusuositus?language_content_entity=fi

Kirjastostrategia 2023–2026. Joki-kirjastot 2023.

Koutonen, Jouni 2020. Maailman ensimmäinen sähkökirjastoauto saapui Kiinasta Turkuun – koronavirus siirtää käyttöönottoa. Yle. Hakupäivä 12.5.2023. <https://yle.fi/a/3-11280256>

Mannonen, Tuomo 2022. Kirjastoautoista tuli liikenteen valopilkkuja. Kouvolan Sanomat 29.7.2022.

Mannonen, Tuomo 2022. Kirjastoautojen koti on Kausalassa. Kouvolan Sanomat 29.7.2022.

Laakso, Leena 2010. Kirjaston kotipalvelutoiminta. Helsinki: BTJ.

Laki yleisistä kirjastoista 2023. Hakupäivä 4.4.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>

Malkamäki, Elina 2022. Ensimmäinen kirjastoauto halutaan entisöidä. Sanomalehti Turun Sanomat 30.12.2022.

Rantanen, Janne 2023. Myyntipäällikkö. Kiitokori Oy. Puhelinkeskustelu 10.5.2023 & Sähköpostikeskustelu 11.5.2023.

Rutanen, Keijo 2023. Toiminut aiemmin kirjastoautokuljettaja-kirjastovirkailijana Ylivieskan kaupunginkirjastossa. Puhelinkeskustelu 10.5.2023.

Sarkola, Sirkka 1969. Kirjastoautotoiminta Suomessa. Helsinki: Suomen kirjastoseura.

Savonlinnan kaupunginkirjasto 2023. Valokuva. Hakupäivä 13.5.2023.

Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Hakupäivä 4.4.2023. <https://tilastot.kirjastot.fi/>

Turun kaupunki 2023. Valokuva. Hakupäivä 13.5.2023. https://www.turku.fi/sites/default/files/thumbnails/image/lieke_kirjastoauto.jpg

Turun kaupunki 2020. Valokuva. Artikkelissa Onni Ratala. Suomen ensimmäinen kirjastoauto on turkulaista tekoa – eikä kukaan muista sitä. Hakupäivä 15.4.2023. <https://www.ts.fi/kulttuuri/5014410>

Tuulaniemi, Juha 2011. Palvelumuotoilu. Hämeenlinna: Karisto.

Ylivieskan kaupunginkirjaston valokuvakokoelmat 1930–1986. Valokuva. Sivistystoimi. Arkistotunnus 3.05.13:1.

Varila 2007. Valokuva. Diaesitys. Kalle Varila. Suomen ja Turun ensimmäinen kirjastoauto. Kuvakaappaus diasta 9/11. Hakupäivä 15.4.2023. <https://slideplayer.fi/slide/2940204/z>

Vääräkangas, Kari 2023. Toiminut aiemmin kirjastoautokuljettaja-kirjastovirkailijana Ylivieskan kaupunginkirjastossa. Puhelinkeskustelu 10.5.2023.

Ylikoski, Pauli 2023. Kirjastoautokuljettaja-kirjastovirkailija. Ylivieskan kaupunginkirjasto. Keskustelu 12.5.2023.

Ylivieskan kaupunginkirjasto 2022. Ylivieskan kaupunginkirjaston tilastot.

Ylivieskan kaupunki 2023. Hakupäivä 4.4.2023. <https://www.ylivieska.fi/>

Ylivieskan kaupunki 2004. Taloushallinto. Hankinta-asiakirjat. Kirjastoauto Tarinatoukka. 2001–2004. Arkistotunnus 1.70.00.

Ylivieskan kaupunki 1989. Taloushallinto. Hankinta-asiakirjat. Kirjastoauto Sanarieska. 1973–1989. Arkistotunnus 1.70.00.

Ylivieskan kaupunki 1988. Kotipalvelutoimintaa koskeva suunnitelma. Ylivieskan kaupunki. Kaupunginkirjaston pöytäkirjat liitteineen 1986–1989. Arkistotunnus 3.00.10:4.

Ylivieskan kaupunki 1982. Ylivieskan kaupunki. Kaupunginkirjaston pöytäkirjat liitteineen 1981–1985. Arkistotunnus 3.00.10:3.

Ylivieskan kaupunki 1974. Taloushallinto. Hankinta-asiakirjat. 1. kirjastoautoauto. 1973–1989. Arkistotunnus 1.70.00.

Ylivieskan kaupunki 1973. Selvitys Ylivieskan syrjäosien kirjastopalveluiden järjestämisestä. 15.6.1973. Ylivieskan kaupunki. Kaupunginkirjaston pöytäkirjat liitteineen 1970–1980. Arkistotunnus 3.00.10:2.

LIITTEET

- Kirjastoauton kokeiluaikataulu vuonna 1974 liite 1
- Kirjastoauto-Tarinatoukan talviaikataulu 2/06 liite 2
- Kirjastoauto-Tarinatoukan nykyinen aikataulu liite 3
- Sähköpostikysely monitoimiautoista liite 4
- Palvelukysely kirjastoautotoimijoille (google forms) liite 5
- Tarinatoukan palvelukysely (paperinen) liite 6
- Tarinatoukan palvelukysely (google forms) liite 7
- Kirjat kotiin -palvelun kyselylomake liite 8

 Ylivieskan kaupunginkirjasto: Kirjastoauton kokeiluaikataulu tiistaina 1. 10. -74 alkaen		
MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIikko I
klo	klo	klo
13.35—13.55 Harvaperä	13.45—14.15 Vähäkangas, koulu	13.00—13.30 Visala, B-sairaala
14.00—14.30 Tuomelan koulu	14.20—14.40 Sorvoja	13.35—14.00 Vanhainkoti
14.40—15.00 Kangas, osuusk.	14.55—15.10 Saari	14.10—14.30 Hautaniemi
15.15—15.40 Tuomiperä	15.15—15.30 Rauhala	14.35—14.50 Mäkelä
16.15—16.35 Pinola	16.00—16.30 Pylväs, osuusk.	15.00—15.10 Kortteen konepaja
16.45—17.00 Vaaramaa	16.40—17.00 Jylhänperä	15.15—15.30 Turtiainen
17.10—17.40 Kantokylä, osuusk.	17.10—17.30 Raudaskylä as., Savolan kauppa	16.00—16.10 Myllykangas
17.50—18.05 Saaren koulu	17.40—17.55 Säilynperä	16.35—16.50 Rahkaperä
18.10—18.25 Levänevan tienh.	18.00—18.15 Juolanperän tienh.	17.05—17.20 Järvi-perä
18.35—19.30 Vähäkangas, koulu	18.20—18.35 Raudaskoski	17.40—17.55 Hietaperä
	18.40—19.30 Raudaskylän opisto, parkkip.	18.15—18.30 Katajaperä, Kotikan- kaan tienh.
KESKIVIikko II	TORSTAI	18.35—19.45 Katajaperä, Korve- lan kauppa
klo	klo	Huom!
13.00—13.30 Visala, B-sairaala	13.30—13.45 Perälä	Keskiviikko I ajetaan
13.35—14.00 Vanhainkoti	13.50—14.05 Perkkiönperä	2., 16. ja 30. lokakuuta,
14.10—14.30 Hautaniemi	14.15—14.30 Kuovila	13., 27. marraskuuta ja
14.35—14.50 Mäkelä	14.40—14.55 Nisunperä	11. joulukuuta.
15.00—15.10 Kortteen konepaja	15.05—15.30 Ojakylän koulu	PERJANTAI
15.15—15.30 Turtiainen	15.55—16.20 Tuppelan kauppa	klo
Huom!	16.40—17.05 Savela, ns.-talo	13.40—14.10 Vanhusten talo
Keskiviikko II ajetaan	17.15—17.35 Somero	14.40—15.00 Kariperä
9. ja 23. lokakuuta,	17.55—18.15 Korteperä	15.20—15.40 Leppinen
6. ja 20. marraskuuta,	18.25—18.40 Korteraäme	15.45—16.00 Törmälä
4. ja 18. joulukuuta.	18.45—19.15 Niemelän koulu	16.25—16.50 Löytty
	19.25—19.45 Ojala	17.00—17.30 Raudaskylän opisto parkkip.
		17.35—17.55 Marjapuhto
		18.00—18.20 Huhtalan osuusk.
		18.25—18.55 Visurin tienh.
		19.05—19.25 Hamarin myllyn tienh.

KALAJOKILAAKSO
28.9.1974

KIRJASTOAUTO-TARINATOUKAN TALVIAIKATAULU 2/06

LIITE 2

KIRJASTOAUTO TARINATOUKKA	Talviaikataulu 2/06	Voimassa 14.8.2006-31.5.2007
MAANANTAI	TIISTAI	KESKVIIKKO
9.45–10.05 Koskipuhto	8.45–10.00 Katajan koulu	13.20–13.40 Kotikartano 3
10.15–10.35 Niemenranta	10.45–12.30 Raudaskylän koulu	13.50–14.10 Taikanitty
10.40–11.00 Mäntykankaantie		14.20–14.40 Ipanatupa*1 / Helmiina pk*2
11.30–12.15 Ojakylän koulu	14.30–14.50 Kotikartano III	15.15–15.30 Somero
12.25–12.45 Työkeskus Kipinä	15.10–15.25 Huhmari	15.35–15.50 Perkkijontie
	15.30–15.45 Raudaskylän kauppa	15.55–16.10 Tynnyrineva
14.25–14.40 Huvikumpu	15.50–16.05 Sikabaani	16.50–17.05 Leppinen
14.45–15.00 Koivukallio	16.25–16.40 Raudasoja	17.10–17.25 Löytty
15.05–15.20 Vähäkankaantie	16.45–17.00 Juolanperän th.	17.30–17.45 Kariperä
15.25–15.40 Kivela	17.05–17.05 Säily	17.50–18.05 Marjapuhto
15.45–16.00 Pylväs	17.25–17.40 Villamiina	18.10–18.20 Lepikontie
16.25–16.40 Tienvieri	17.45–18.00 Isokoski kauppa	18.25–18.40 Vuolletie
16.45–17.00 Saari	18.05–18.20 Anttila	18.45–19.00 Matalantie
17.05–17.20 Kantola	18.25–18.40 Korte	19.10–19.25 Huhjantie
17.25–17.40 Pinolan perhekoti	18.45–19.00 Angeslevä	19.30–19.45 Latvalantie
17.50–18.05 Sähköä	18.05–19.20 Kämmetie	
18.10–18.25 Pesälä	19.30–19.45 Matalantie	
18.30–18.45 Vähäkangas Oksala		
18.50–19.05 Riihitie		
19.10–19.25 Vähäkankaan koulu		
19.30–19.45 Kivikangas		
	PERJANTAI	
TORSTAI	9.15–11.00 Niemelän koulu	
8.45–10.00 Katajan koulu	11.30–12.15 Katajan koulu	
10.30–11.30 Vähäkankaan koulu	12.20–12.35 Tupunan päiväkot	
10.45–13.30 Kiviojan koulu		
14.10–14.25 Simonpuiston päiväkot	14.00–14.15 Sievintie	
14.30–14.45 Lehmustie	14.20–14.35 Helinin päiväkot	
14.55–15.10 Visala	14.40–14.55 Savela	
15.15–15.30 Lampintie Hintikka	15.00–15.15 Somero	
15.35–15.50 Lampintie	15.30–15.45 Sattula	
15.55–16.10 Saarela	15.55–16.10 Leppinen	
17.00–17.05 Kangaskorte	16.15–16.25 Hartikainen	
17.10–17.25 Mäkelä	16.30–16.45 Löytty	
17.30–17.45 Niemelän koulu	16.50–17.05 Kariperä	
17.50–18.05 Korteperä	17.10–17.25 Raudasmäki	
18.10–18.25 Korte	17.30–17.45 Raudaskylän opisto	
18.30–18.45 Pielusperän th.	17.50–18.05 Korteperä	
18.50–19.05 Pielusperä	18.10–18.25 Korte	
19.10–19.25 Mäntyniementie	18.30–18.45 Pielusperän th.	
19.30–19.45 Ojala	18.50–19.05 Pielusperä	
	19.10–19.25 Mäntyniementie	
	19.30–19.45 Ojala	

*1 pariton viikko *2 parillinen viikko

Kirjastoauto ei liikennöi juhlapäivien aattona.
Koulujen lomien aikana ajetaan vain
iltavuorot.

KIRJASTOAUTO TARINATOUKKA	Talviaikataulu 2/06	Voimassa 14.8.2006-31.5.2007
MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIikko
9.45–10.05 Koskipuhto 10.15–10.35 Niemenranta 10.40–11.00 Mäntykankaantie 11.30–12.15 Ojakylän koulu 12.25–12.45 Työkeskus Kipinä	8.45–10.00 Katajan koulu 10.45–12.30 Raudaskylän koulu	13.20–13.40 Kotikartano 3 13.50–14.10 Taikanitty 14.20–14.40 Ipanatupa*1 / Helmiina pk*2 15.15–15.30 Somero 15.35–15.50 Perkkiontie 15.55–16.10 Tynnyrineva 16.50–17.05 Leppinen 17.10–17.25 Löytty 17.30–17.45 Kariperä 17.50–18.05 Marjapuhto 18.10–18.20 Lepikontie 18.25–18.40 Vuolletie 18.45–19.00 Matalantie 19.10–19.25 Huhjantie 19.30–19.45 Latvalantie
14.25–14.40 Huvikumpu 14.45–15.00 Koivukallio 15.05–15.20 Vähäkankaantie 15.25–15.40 Kivela 15.45–16.00 Pylväs 16.25–16.40 Tienvieri 16.45–17.00 Saar 17.05–17.20 Kantola 17.25–17.40 Pinoian perhekoti 17.50–18.05 Sähäkkä 18.10–18.25 Pesälä 18.30–18.45 Vähäkangas Oksala 18.50–19.05 Riihitie 19.10–19.25 Vähäkankaan koulu 19.30–19.45 Kivikangas	14.30–14.50 Kotikartano III 15.10–15.25 Huhmani 15.30–15.45 Raudaskylän kauppa 15.50–16.05 Sikabaari 16.25–16.40 Raudasoja 16.45–17.00 Juolanperän th. 17.05–17.05 Saily 17.25–17.40 Villamiina 17.45–18.00 Isokoski kauppa 18.05–18.20 Anttila 18.25–18.40 Korte 18.45–19.00 Ängeslevä 18.05–19.20 Kämetie 19.30–19.45 Matalantie	*1 pariton viikko *2 parillinen viikko
TORSTAI	PERJANTAI	Kirjastoauto ei liikennöi juhlapyhien aattoina. Koulujen lomien aikana ajetaan vain iltavuorot.
8.45–10.00 Katajan koulu 10.30–11.30 Vähäkankaan koulu 10.45–13.30 Kiviojan koulu	9.15–11.00 Niemelän koulu 11.30–12.15 Katajan koulu 12.20–12.35 Tupunan päiväkoti	
14.10–14.25 Simonpuiston päiväkoti 14.30–14.45 Lehmustie 14.55–15.10 Visala 15.15–15.30 Lampintie Hintikka 15.35–15.50 Lampintie 15.55–16.10 Saarela 17.00–17.05 Kangaskorte 17.10–17.25 Mäkelä 17.30–17.45 Niemelän koulu 17.50–18.05 Korteperä 18.10–18.25 Korte 18.30–18.45 Pielusperän th. 18.50–19.05 Pielusperä 19.10–19.25 Mäntyniementie 19.30–19.45 Ojala	14.00–14.15 Sievintie 14.20–14.35 Heinin päiväkoti 14.40–14.55 Savela 15.00–15.15 Somero 15.30–15.45 Sattula 15.55–16.10 Leppinen 16.15–16.25 Hartikainen 16.30–16.45 Löytty 16.50–17.05 Kariperä 17.10–17.25 Raudasmäki 17.30–17.45 Raudaskylän opisto 17.50–18.05 Korteperä 18.10–18.25 Korte 18.30–18.45 Pielusperän th. 18.50–19.05 Pielusperä 19.10–19.25 Mäntyniementie 19.30–19.45 Ojala	

KIRJASTOASTA MONITOIMIAUTO – UHKA VAI MAHDOLLISUUS?

Teen Ylivieskan kaupunginkirjastossa tutkimusta uusista kirjastoautoista (2020–2022 hankitut). Selvitän samalla pystyisikö meidän kirjastoautomme toimia monitoimiautona tai voisiko toimintaan liittää lisäpalveluita niin, ettei perinteinen kirjastopalvelu kärsisi.

Voisitko ystävällisesti vastata alla oleviin kysymyksiin.

Toivon vastauksia lokakuun loppuun mennessä.

1. Onko kirjastoautonne perinteinen kirjastoauto vai monitoimiauto?
2. Mitä palveluita olette ottaneet perinteisen kirjastotoiminnan rinnalle?
3. Mitä palveluita on toivottu uudelta kirjastoautolta?
4. Mitä palveluita ottaisit, jos voisit kirjastoautoon?
5. Mitä haasteita uudet palvelut ovat tuoneet?
6. Oliko auton hankintakustannuksissa muita tahoja mukana kuin kirjasto?
7. Ovatko käyttökustannukset muuttuneet tai onko niitä jakamassa joku muukin taho kirjaston lisäksi?
8. Onko muuta, mitä haluaisitte kertoa asiaan liittyen?

Kiitos vastauksistanne!

Janne Koski

vs. kirjastojohtaja

Ylivieskan kaupunginkirjasto

Kirjastoauton palvelukysely

Millaisia palveluita kirjastoautonne tarjoaa? Vastaamalla tähän kyselyyn annat tärkeää tietoa tutkimukseeni kirjastoautojen palveluista Suomessa. Lisätietoja kyselystä saat: janne.koski@ylylvieska.fi tai 044 4294 272

Mikä on kirjastoautonne kotipaikkakunta?

Lyhyt vastausteksti

Montako kirjastoautoa teillä on?

Lyhyt vastausteksti

Kirjastoautonne käyttöönottovuosi/-vuodet?

Lyhyt vastausteksti

Mitä aineistoa lainaatte perinteisten kirjojen ja lehtien lisäksi?

Pitkä vastausteksti

Mitä muita palveluita kirjastoautonne tarjoaa?

Pitkä vastausteksti

Onko käytössänne monitoimiauto?

Lyhyt vastausteksti

Jos teillä on monitoimiauto, mitä palveluita sillä tuotetaan?

Pitkä vastausteksti

Vapaa sana kirjastoautojen palveluiden kehittämisestä

Keräämme loka-marraskuun lomakekyselyllä asiakkailtamme ideoita ja toiveita kirjastoautotoiminnan parantamiseen.

Miten nykyistä kirjastoauton palvelua tulisi kehittää?

Mitä lisäpalveluita haluaisit tulevaisuudessa kirjastoautoon?

Palauta vastaukset kirjastoautoon ke 30.11. mennessä

Kirjastoauto Tarinatoukka

puh. 044 4294 513

Kirjastoauton toiminnasta vastaava vs. kirjastojohtaja Janne Koski puh. 044 4294 272

Vaikuta kirjastoauton palveluihin

Nyt sinulla on mahdollisuus vaikuttaa Ylivieskan kirjastoauto Tarinatoukan palveluihin. Vastaamalla tähän lyhyeen kyselyyn annat meille arvokasta palautetta, jonka avulla voimme parantaa Tarinatoukan palveluja. Vastausaikaa 31.12.2022 asti. Kiitos vastauksestasi!

Kuvan otsikko

Sukupuolesi *

- nainen
- mies
- muu

Ikäsi *

- 0 - 6 vuotta
- 7 - 12 vuotta
- 13 - 20 vuotta
- 21 - 40 vuotta
- 41 - 60 vuotta
- yli 60 vuotta

Kuinka usein käytät kirjastoautoa? *

- viikottain
- vähintään kerran kuukaudessa
- harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- en käytä kirjastoautoa

Mitä lisäpalveluja haluaisit kirjastoautoon?

Pitkä vastaus teksti

.....

Miten nykyisiä kirjastoauton palveluja tulisi kehittää?

Pitkä vastaus teksti

.....

Terveisesi kirjastoautolle

Pitkä vastaus teksti

.....

KIRJAT KOTIIN -PALVELUN ASIAKKAAN AINEISTOTOIVEET

HENKILÖTIEDOT	
Nimi	
Osoite	
Puhelin	
Sähköposti	
Kirjastokortin numero	
Aineiston määrä	

AINEISTOLAJI	
☐ Kirja	☐ Normaalikokoinen teksti ☐ Isotekstininen kirja ☐ Selkokirja
☐ Äänikirja	☐ Celia-äänikirja ☐ Vain audio-cd-äänikirjat (vanha cd-soitin) ☐ myös mp3-cd-äänikirjat (uusi cd-soitin)
☐ DVD	☐ Kotimaiset ohjelmat ☐ Ulkomaiset ohjelmat ☐ Elokvat ☐ Sarjat ☐ Dokumentit
Lisätietoja _____ _____ _____ _____ _____	
☐ Musiikki (cd-levyllä)	Tyyli _____ _____

Esittäjät _____

Aikakauslehti

Lisätietoja _____

KAUNOKIRJALLISUUS		Kpl:
☐ Kotimainen kaunokirjallisuus		
☐ Ulkomainen kaunokirjallisuus		
☐ Elämäkertaromaanit	☐ Maaseuturomaanit	
☐ Erä ja luonto	☐ Perhe- ja sukuromaanit	
☐ Fantasia- ja tieteiskirjallisuus	☐ Rakkausromaanit	
☐ Historialliset romaanit	☐ Seikkailukirjallisuus	
☐ Huumori	☐ Sotakirjallisuus	
☐ Jännityskirjallisuus	☐ Uskonnollinen kirjallisuus	
☐ Rikos	☐ Poliisi	☐ Salapoliisi
☐ Vakoilu	☐ Kauhu	☐ Romanttinen
☐ Yhteiskunnalliset romaanit		
☐ Lastenkirjallisuus	☐ Runot	
☐ Nuortenkirjallisuus	☐ Sarjakuvat	
Muita toiveita sisällöstä		

TIETOKIRJALLISUUS		Kpl:
☐ Filosofia	☐ Psykologia	
☐ Historia	☐ Sota	
☐ Kirjallisuus	☐ Taide	
☐ Käsiyö	☐ Terveys	
☐ Luonto	☐ Tiede	
☐ Matkakirjat ja matkakertomukset	☐ Urheilu	
☐ Musiikki	☐ Uskonto	
☐ Poliitiikka	☐ Valokuvakirjat	
Lisätietoja		

ELÄMÄKERRAT JA MUISTEMAT		Kpl:
☐ Julkisuuden henkilöt	☐ Sotilashenkilöt	
☐ Kirjailijat	☐ Taiteilijat	
☐ Kuninkaalliset	☐ Tavalliset ihmiset	
☐ Muusikot	☐ Urheilijat	
☐ Näyttelijät	☐ Uskonnolliset henkilöt	
☐ Poliitikot		
Lisätietoja		

MUITA TIETOJA
Kiinnostava aikakausi
Kiinnostava tapahtumapaikka
Harrastukset
Kotiseutu
Mitä lukeut aikaisemmin
Kirjan sivumäärä
Muuta

EI-TOIVOTUT AIHEET

--